

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ВИВЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЛОЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ ПРИ
ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

ТУРАНИ НІКОЛЕТТА СЕРГІЇВНА

Студентка II-го курсу

Освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

Спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 8/2025

Науковий керівник:

ФОДОР ДЮЛО ДЮЛОВИЧ

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Завідувач кафедри географії та туризму:

КОВАЛЬ КАТЕРИНА ПЕТРІВНА

(старший викладач, PhD)

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра географії та туризму

Кваліфікаційна робота
**ВИВЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦЯЛУ ВИЛОЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ ПРИ
ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ**

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II-го курсу

ТУРАНІ НІКОЛЕТТА СЕРГІЇВНА

освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник: **ФОДОР ДЮЛО ДЮЛОВИЧ**

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Рецензент: **КОВАЛЬ КАТЕРИНА ПЕТРІВНА**

(старший викладач, PhD)

Берегове
2025

ЗМІСТ

ВСТУП	7
I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИЛОЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	9
1.1 <i>Географічне розташування</i>	9
1.2 <i>Рельєф, корисні копалини</i>	11
1.3 <i>Кліматичні умови</i>	12
1.4 <i>Водні ресурси</i>	12
1.5 <i>Ґрунти</i>	12
1.6 <i>Рослинність і тваринний світ</i>	13
1.7 <i>Основні демографічні риси Вилоцької територіальної громади</i>	13
1.7.1 <i>Етнічний склад населення</i>	14
1.7.2 <i>Відтворення населення</i>	16
1.7.3 <i>Релігійний склад населення</i>	17
1.7.4 <i>Сфера освіти</i>	19
II. НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ ВИЛОЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	21
2.1 <i>Вилок</i>	21
2.2 <i>Нове Село</i>	24
2.3 <i>Руська Долина</i>	26
2.4 <i>Вербовець</i>	27
2.5 <i>Перехрестя</i>	29
2.6 <i>Карачин</i>	30
2.7 <i>Чорний Потік</i>	32
2.8 <i>Матійово</i>	34
2.9 <i>Шаланки</i>	34
2.10 <i>Пушкіно – Міжлісне</i>	37
III. ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ ВИЛОЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	40
3.1 <i>Промисловість</i>	40
3.1.1 <i>Лісова та деревообробна промисловість</i>	40

3.1.2 Харчова промисловість.....	40
3.1.3 Текстильна промисловість.....	41
3.1.4 Промисловість будівельних матеріалів.....	42
3.2 Сільське господарство.....	42
3.3 Торгівля та сфера послуг.....	44
3.4 Проекти розвитку Вилоцької територіальної громади.....	50
IV. ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИЛОЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	53
4.1 Загальна характеристика туризму громади.....	53
4.2 Каталог туристичних атракцій Вилоцької територіальної громади.....	54
V. ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ У СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ	60
ВИСНОВКИ	65
ПІДСУМКИ	66
РЕЗЮМЕ (НА УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ)	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	70
СПИСОК ТАБЛИЦЬ	72

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Földrajz és Turizmus Tanszék

**A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG IDEGENFORGALMI LEHETŐSÉGEINEK
FELTÁRÁSA ÉS A TÉMA HASZNOSÍTÁSA A KÖZÉPISKOLAI
FÖLDRAJZOKTATÁSBAN**

Diplomamunka

Készítette: TURÁNYI NIKOLETTA

II. évfolyamos földrajz

szakos hallgató

Témavezető: FODOR GYULA

(a földrajztudományok kandidátusa, docens,

a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)

Recenzens: KOVÁLY KATALIN

(adjunktus, PhD)

TARTALOM

Bevezetés	8
I. FEJEZET. A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE	9
1.1. Földrajzi fekvés	9
1.2. Domborzat, ásványi kincsek.....	11
1.3. Éghajlati viszonyok	12
1.4. Vízrajzi adottságok.....	12
1.5. Talajviszonyok.....	12
1.6. Természetes növényzet és állatvilág.....	13
1.7 A Tiszaújlaki kistérség főbb demográfiai jellemzői	13
1.7.1 Etnikai összetétel.....	14
1.7.2 A népesség reprodukciója	16
1.7.3 Vallási megoszlás	17
1.7.4 Oktatásügy	19
II. FEJEZET. A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEI	21
2.1 Tiszaújlak (Вилок)	21
2.2 Tiszaújhely (Нове Село)	24
2.3 Oroszvölgy (Руська Долина)	26
2.4 Verbóc (Вербовець)	27
2.5 Tiszakeresztúr (Перехрестя)	29
2.6 Karácsfalva (Карачин).....	30
2.7 Feketepatak (Чорний Потік).....	32
2.8 Mátyfalva (Матійово).....	34
2.9 Salánk (Шаланки)	34
2.10 Puskinó – Mizsliszne (Пушкіно – Міжлісне)	37
III. FEJEZET. A Tiszaújlaki kistérség gazdasága	40

3.1 Ipar.....	40
3.1.1 Faipar.....	40
3.1.2 Élelmiszeripar	40
3.1.3 Textilipar.....	41
3.1.4 Építőipar	42
3.2 Mezőgazdaság	42
3.3 Kereskedelem és szolgáltató szféra.....	44
3.4 A Tiszaújlaki kistérség fejlesztési projektjei	50
IV. FEJEZET. A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG IDEGENFORGALMI LEHETŐSÉGEI	53
4.1 A Tiszaújlaki kistérség idegenforgalmának általános jellemzése	53
4.2 A Tiszaújlaki kistérség vonzerőleltára	54
V. A TÉMA HASZNOSÍTÁSA A KÖZÉPISKOLAI OKTATÁSBAN	60
KÖVETKEZTETÉSEK	65
ÖSSZEGZÉS	66
FELHASZNÁLT IRODALOM	68
ÁBRÁK JEGYZÉKE	70
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	72

Bevezetés

Diplomamunkám címe „A Tiszaújlaki kistérség idegenforgalmi lehetőségeinek feltárása és a téma hasznosítása a középiskolai földrajzoktatásban”. Azért választottam ezt a témát, mert napjainkban igen gyorsan fejlődik a turizmus és (békeidőben) Kárpátalján is felkapott lett. Az ide látogatók igen nagy érdeklődést mutatnak a kistérség kultúrája, történelme iránt. A Tiszaújlaki kistérség szempontjából nagy jelentősége van az idegenforgalom fejlődésének, hiszen nemcsak munkalehetőségeket biztosít az itt élők számára, de hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez is.

Munkám első fejezetében a kistérség földrajzi fekvését és természeti viszonyait, valamint a demográfiai jellemzőket vizsgálom.

A második fejezetben a kistérséghez tartozó falvakat mutatom be: a falvak kialakulásának történetét, jelenlegi népességük összetételét, szokásait, hagyományait stb.

A harmadik fejezet a Tiszaújlaki kistérség gazdasági helyzetéről és fejlődési kilátásairól szól.

Munkám negyedik fejezetében foglalkozom a kistérség idegenforgalmi lehetőségeinek feltárásával, továbbá annak turisztikai vonzerőleltárával.

A munka célja az idegenforgalmi lehetőségek feltárása különböző kutatási módszerek segítségével, ennek eredményei alapján a kistérség (nemcsak turisztikai) múltjának és jelenének megismertetése a szélesebb közvéleménnyel, továbbá ezen kutatások hasznosítása az oktatásban és a gyakorlatban. Bízom benne, hogy munkám által sikerül felhívni a figyelmet a Tiszaújlaki kistérség idegenforgalmi lehetőségeire, illetve e lehetőségek jövőbeli jobb kiaknázására.

I. FEJEZET. A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

Választásom azért esett erre a témára, mert az első diplomámat turizmus szakon szereztem, és az idegenforgalommal kapcsolatos kutatások közel állnak hozzám. Most, hogy az oktatásban is lesz részem, kíváncsivá tett, hogy, többek között, a földrajzórákon hogyan lehetne hasznosítani az eddig megszerzett tudást és tapasztalatot.

1.1. Földrajzi fekvés

A Tiszaújlaki kistérség az Ukrajna Miniszteri Kabinetjének 2020. május 13-án kiadott, 572. számú rendelete értelmében, illetve az annak eredményeként végbement decentralizációs folyamat következtében alakult meg 2020 júniusában. Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 2020. július 17-én fogadta el a 807-IX számú „Járások likvidálásáról és megalakulásáról” szóló határozatot, így Kárpátalján megszűnt az addigi 13 járás, és helyettük 6 új járást hoztak létre. A központi hatalom csökkentésének legfőbb célja az volt, hogy az állam által addig támogatott városok és falvak igazgatási szerveinek tágabb hatásköre legyen, így a fontosabb irányítási és fejlesztési döntéseket helyben hozhassák meg. Ezzel az állam járásokra vonatkozó terhei és feladatai is csökkentek. A kistérségek létrejöttével olyan önkormányzati közösségek, szerveződések alakultak ki, amelyek, reménység szerint, képesek magukat önerőből fejleszteni és fenntartani (Molnár D., 2021).

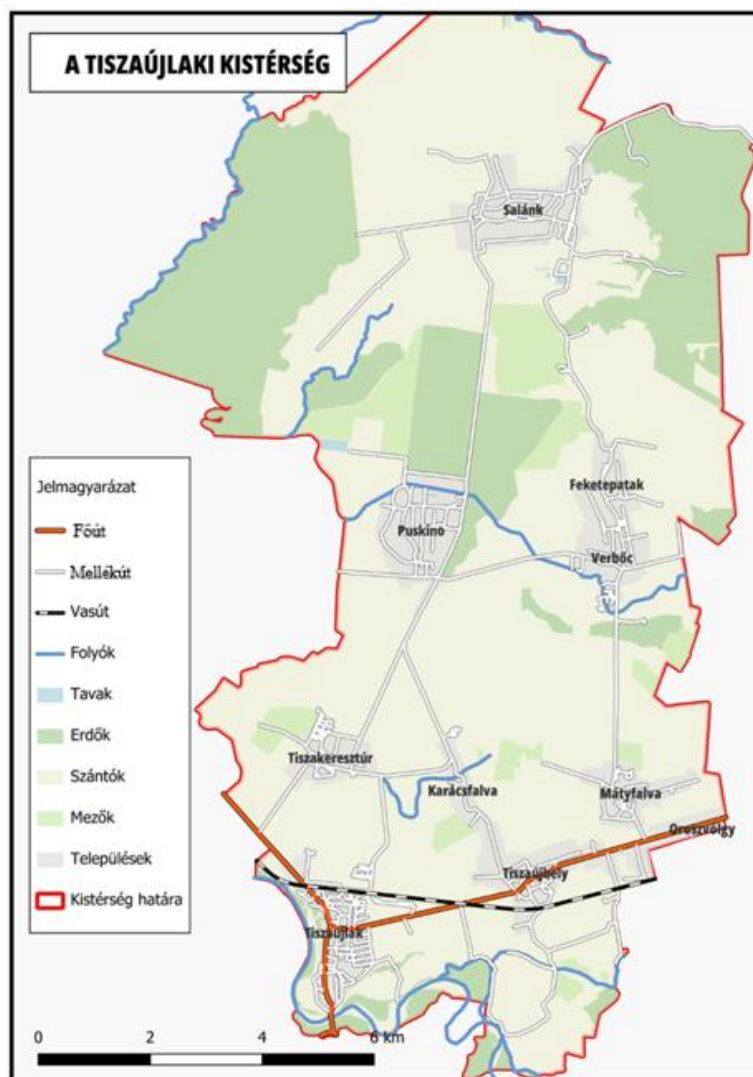
A kárpátaljai járások számát tehát 13-ról 6-ra csökkentették, amelyekben belül 64 kistérséget hoztak létre (1. ábra). A Beregszászi járásban például 10 kistérség alakult meg: a Beregszászi, a Tiszaújlaki, a Bányai, a Mezőkaszonyi, a Nagybégányi, a Negyberegi, a Beregkövesdi, a Nagyszőlősi, a Tiszapéterfalvai és a Királyháza (Molnár D. I., 2021).



1. ábra. Kárpátalja járási felosztása és kistérségei a 2020-as közigazgatási reform után

Forrás: (Molnár D. I., 2021)

A Tiszaújlaki kistérség 5 másik kistérséggel (Beregszászi, Nagyberegi, Beregkövesdi, Nagyszőlősi, Tiszapéterfalvai) határos. Összesen 10 falu tartozik hozzá: Tiszaújlak, Tiszaújhely, Oroszvölgy, Verbóc, Tiszakeresztúr, Karácsfalva, Puskinó, Salánk, Feketepatak, Mátyfalva (2. ábra).



2. ábra. A Tiszaújlaki kistérség térképe

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Elöljárói körzetek: Mátyfalvi, Puskinói, Salánki, Tiszakeresztúri, Tiszaújhelyi, Verbóci (www.vylocka-gromada.gov.ua).

A kistérség létrejötte előtt az összes említett település az azóta megszűnt Nagyszőlősi járáshoz tartozott, jelenleg pedig a Beregszászi járás részei. A kistérségben (Tiszaújlakon) határátkelőhely is működik, amely azt a magyarországi Tiszabecccsel köti össze.

1.2. Domborzat, ásványi kincsek

A Tiszaújlaki kistérséget síksági domborzat jellemzi, hiszen részben a Kárpátaljai-alföldön, részben pedig az Ugocsai-síkon található. Tengerszint feletti magassága 100-300 m között van. A kistérség legmagasabb pontja a Hömlöc-hegy Salánk közelében, amelynek magassága 368 m (Oroszi, 2017).

A kistérségen keresztülhalad az M23-as közút és egy vasútvonal is.

A Beregszászi járás kistérségei közül a Tiszaújlaki a negyedik legnagyobb (a Beregszászi, a Nagyszőlősi és a Tiszapéterfalvai kistérség után): területe 137,2 km², központja Tiszaújlak (1. táblázat).

1. táblázat. A Beregszászi járás kistérségei

Járási	Kistérség neve ukrán nyelven	Kistérség magyar neve	Települések száma	Terület km ²	Lakosság száma, 2020	Magyarok aránya a 2001-es népsz. alapján, %
Beregszászi járás	Батівська селищна громада	Bátyúi kistérség	9	116,8	12 160	60,9
	Кам'янська сільська громада	Beregkövesdi kistérség	8	71,6	9 436	0,0
	Берегівська міська громада	Beregszászi kistérség	18	255,3	44 381	64,7
	Королівська селищна громада	Királyházai kistérség	9	116,5	22 802	5,9
	Косоньська сільська громада	Mezőkaszonyi kistérség	8	96,9	7 772	90,7
	Великобиганська сільська громада	Nagybégányi kistérség	7	97,3	7 645	81,4
	Великоберезька сільська громада	Nagyberegi kistérség	5	126,3	6 231	51,7
	Виноградівська міська громада	Nagyszőlősi kistérség	14	246,7	63 455	7,5
	Пийтерфолвівська сільська громада	Tiszapéterfalvai kistérség	16	192,4	19 702	74,2
	Вилоцька селищна громада	Tiszaújlaki kistérség	11	137,2	14 836	71,2

Forrás: <https://decentralization.gov.ua/>

Ásványi kincsekben különösebben nem bővelkedik a kistérség. A Tisza folyóból kavicsot termelnek ki, amelyet építkezéseken hasznosítanak, továbbá több helyen agyagot ástak, amelyből korábban téglát és tetőcserepet állítottak elő (Gönczy S., 2009).

1.3. Éghajlati viszonyok

A kistérségre a mérsékelt kontinentális éghajlat jellemző, ezért az év első szakasza nagyon változékony, a nyár nem túl forró, a tél pedig viszonylag enyhe. Mivel alföldi területről beszélünk, az évi középhőmérséklet 10° C körüli. A legmelegebb hónap a július, amikor $+20 - +21^{\circ}$ C közé tehető a középhőmérséklet, a leghidegebb hónap pedig a január, melynek középhőmérséklete -2 és -3° C körüli. Az évi átlagos csapadékmennyiség kb. 650-700 mm. Az év legcsapadékosabb időszaka a nyár, ezen belül is a júliusi hónapban esik a legtöbb eső. Gyakoriak a hirtelen záporok, zivatarok (Molnár, 2009).

1.4. Vízrajzi adottságok

A kistérséget három folyó érinti: a Tisza, a Borzsa és a Szalva. A Tisza a kistérségen belül kb. 11 km, a Borzsa pedig 4,5 km hosszan folyik.

A térség déli részét a Tisza folyó szeli át Tiszaújlaknál, amely ezután Magyarország területén folytatja útját. Alacsony vízálláskor a Tiszából folyami kavicsot és homokot termelnek ki az itt élők, amelyet építkezésre használnak fel. Az orosz-ukrán háború 2022-es kitöréséig ez a partszakasz az itt élők számára nyitott volt, de azóta zárt terület lett. Így nemcsak a homok és a kavics kitermelése szűnt meg a Tisza itteni szakaszán, de a korábban szintén jellemző fürdőzés és csónakázás is.

A Borzsa folyó a kistérség északi részét érinti. Kárpátalja egyik leghosszabb folyójaként a Borzsa-havasokban veszi kezdetét, a hegyek között a folyása igen gyors. Az alföldre érve azonban a folyómeder kiszélesedik, ennek következtében a folyó folyása lelassul, végül Mezővárinál ömlik a Tiszába. Mellékága, a Szalva pedig Salánk és Feketepatak között halad el (Molnár, 2009).

1.5. Talajviszonyok

A kistérség területét főleg a réti talajok jellemzik. Ezek leginkább a Tisza árterein alakultak ki és kiválóan alkalmasak növénytermesztésre. Általában a Tisza homokos üledékeiből alakultak ki, kialakulásukban, egyebek mellett, a kistérség alföldi jellege játsza a főszerepet. A kistérségre jellemzőek a vízhatású talajok is, amelyek szintén kedvezőek a növénytermesztés szempontjából. Nem véletlen, hogy a kistérség falvainak lakói főleg mezőgazdasággal

foglalkoznak. A vidéken a legjobban a gabonafélék (búza, árpa, zab), a napraforgó, valamint a zöldség- és gyümölcsfélék termesztetők.

1.6. Természetes növényzet és állatvilág

A kistérség növény- és állatvilága igen gazdag. Jellemzőek a réti virágok, mint például a zsurló (*Equisetum arvense*), a kamilla (*Matricaria chamomilla*) és a vadszarkaláb (*Consolida regalis*). A domináns fafajok közé tartozik a kocsányos tölgy (*Quercus robur*), a magas kőris (*Fraxinus excelsior*) és az éger (*Alnus*). Erdők legfőképpen a kistérség északi részét borítják. Sajnos, az emberi tevékenység erősen negatív hatású a kistérség erdőire, az erdészetek nehezen tudják megakadályozni az illegális fakitermelést (Izsák, 2007).

Az állatvilágra jellemzőek a pusztai állatfajok, mivel az erdők kiirtása hatással van az állatvilág összetételére is. A róókák, az őzek és a vaddisznók mellett megtalálhatók a mezei pockok, a közönséges egerek, illetve a mezei nyulak. A madárfajok közül leginkább a fácán honos ezen a vidéken, de fellelhető a bagoly és a sas is. A vadászat hadiállapot következtében történt betiltása miatt sok állatfaj, például az őzek, a vaddisznók és a fácánok is nagymértékben túlszaporodtak a területen (Molnár, 2009).

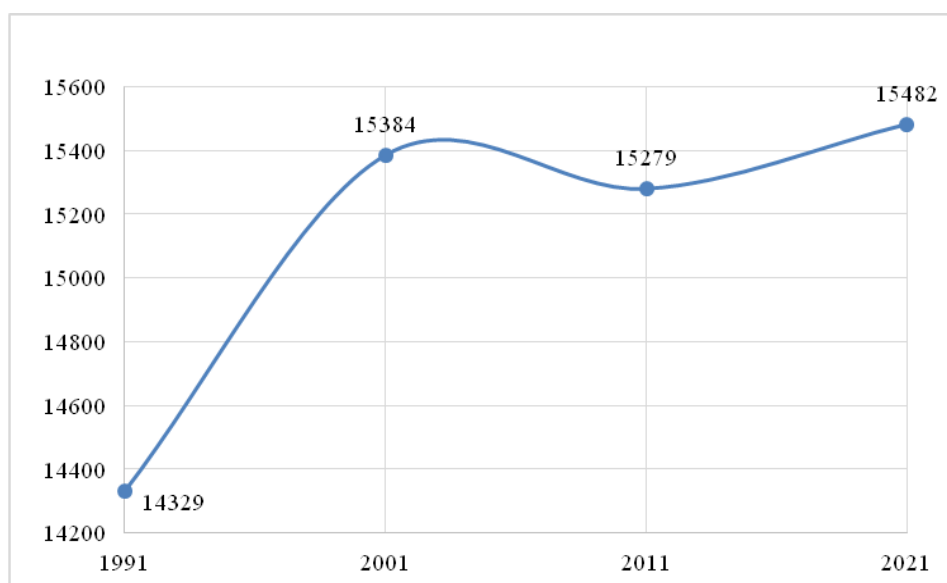
1.7 A Tiszaújlaki kistérség főbb demográfiai jellemzői

Kárpátalja történelmi múltja hosszú évszázadokra nyúlik vissza, területe bő ezer éven át Magyarországhoz (a Magyar Királysághoz), majd a 20. sz. elejétől a Csehszlovák Köztársasághoz és a Szovjetunióhoz is tartozott. Ekkoriban Podkarpatská Rus néven volt ismert. Ukrajna 1991-es függetlenedése után lett az ország 24 megyéjének egyike.

Ukrajna függetlenné válása után az első (és mindmáig az utolsó) hivatalos népszámlálást 2001-ben tartották. Ennek adatai alapján az ország népessége akkor 48,66 millió főt tett ki. Ez több mint 3 millió fős csökkenést jelentett az utolsó (1989-es) szovjet népszámlálás adataihoz (51,77 millió fő) képest. Az ország népességszámának csúcspontja a közbeeső hivatalos becslések szerint 1991-re esett, amikor elérte a kb. 52 millió főt, majd gyors ütemű csökkenésbe kezdett. A mai Tiszaújlaki kistérség központjának, Tiszaújlaknak 1989-ben 3600, 1991-ben pedig 3500 fő volt a lakossága.

A Tiszaújlaki Közigazgatási Hivatal által kiadott adatok szerint 2023-ban a Tiszaújlaki kistérség népessége 15334 főt tett ki, Tiszaújlak lakossága pedig ugyanebben az évben 3186 fő volt.

A jelenlegi kistérség településeinek össznépsége 1991-ben 14329 fő volt. Az első és máig egyetlen hivatalos ukrán népszámlálás adatai alapján jelentős növekedés volt tapasztalható, hiszen a lakosság szám 2001-ben 15384 főt tett ki. Ezután 2011-ig enyhe népességszám-csökkenés volt megfigyelhető, 2011-től 2021-ig pedig ismét enyhe népesség-növekedést mutat a diagram (3. ábra).



3. ábra. A jelenlegi Tiszaújvári kistérséghez tartozó falvak lakosság számának alakulása

Forrás: saját szerkesztés, 2025

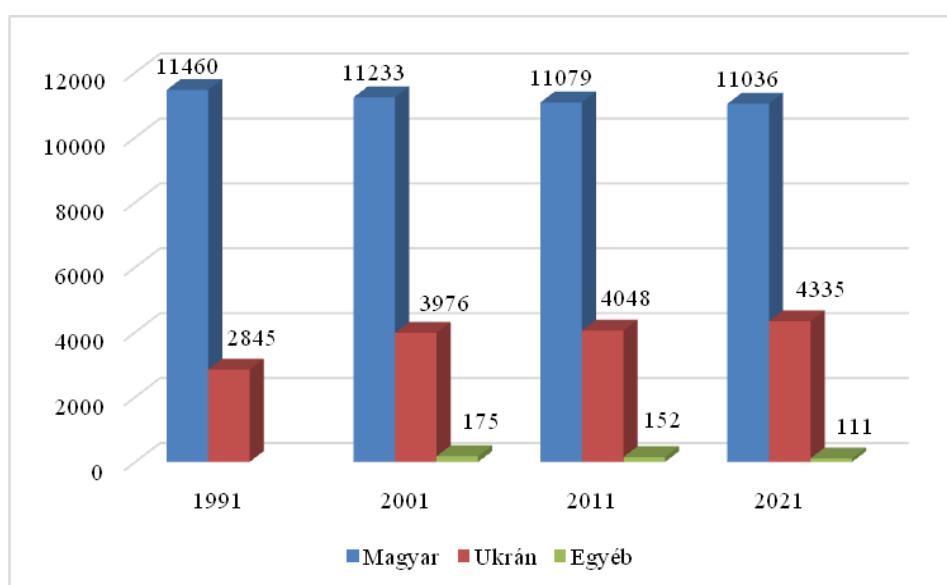
A Beregszászi járás 10 kistérsége közül a 2020-as adatok szerint a Tiszaújvári a lakosság számát tekintve az 5. helyet foglalja el. A kistérséghez tartozó települések közül a legkisebb Oroszvölgy, melynek lakossága 2023-ban csupán 396 fő volt. A Tiszaújvári kistérségben a magyarság aránya a megalakulást követően 71,2 % tett ki.

A Tiszaújvári kistérség népsűrűsége a 2023-as adatok szerint 111,76 fő/km² volt (lakosság: 15334 fő / terület: 137,2 km²), a kistérségi központ, Tiszaújváros népsűrűsége pedig 381,5 fő/km² (lakosság: 3186 fő / terület: 8,35 km²).

1.7.1 Etnikai összetétel

A mai Tiszaújvári kistérség etnikai összetételével kapcsolatban az elmúlt kb. 30 évben, 1991-től 2021-ig a következő tendenciák figyelhetők meg:

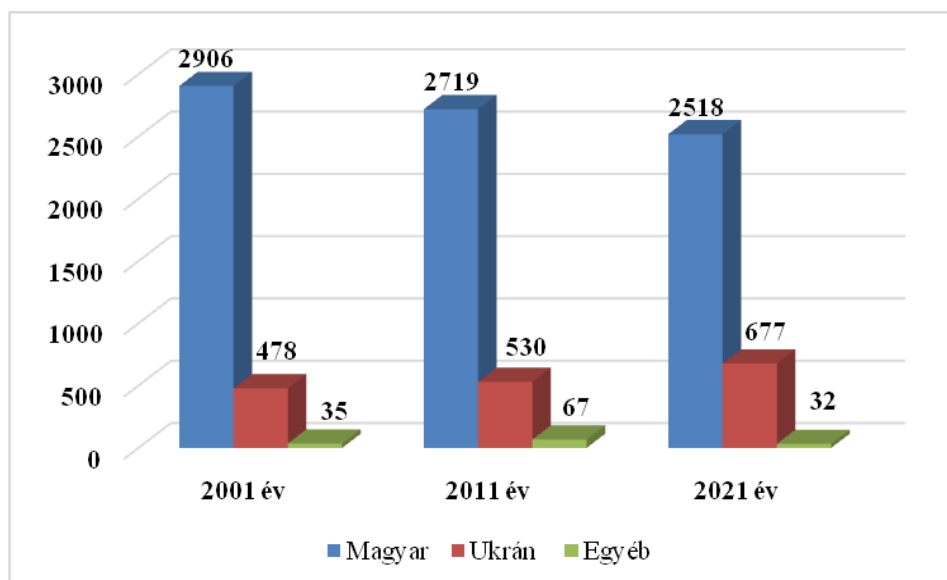
Az egyetlen hivatalos ukrán népszámláláskor, 2001-ben a jelenlegi kistérség településein 11233 fő volt a magyar lakosság összlétszáma, az ukrán lakosságé pedig 3976 fő (4. ábra). 2021-ben a magyarok száma 11036 főt, az ukránoké pedig 4335 főt tett ki. Tehát, míg a magyarság 20 év alatt közel 200 főnyit csökkent (-1,8%), addig az ukrán népesség ugyanezen idő alatt több mint 350 fővel gyarapodott (+9%).



4. ábra. A Tiszaújvári kistérség lakosságának etnikai összetétele

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A mai kistérséghez tartozó falvak etnikai összetételét áttekintve kijelenthetjük, hogy a magyarság képezi a lakosság túlnyomó többségét. Tiszaújvári etnikai összetételét tekintve, a 2001-es adat szerint a lakosság 85%-a volt magyar (2906 fő), 14 %-a ukrán (478 fő), és csupán 1 %-a egyéb nemzetiségű (35 fő). A 2021-es adat szerint az eltelt 20 év alatt a tiszaújvári magyarság száma jelentősen csökkent (2518 fő / 78%), az ukrán lakosságé pedig nőtt (677 fő / 21%). Az egyéb nemzetiségűek aránya továbbra is 1%-ot, azaz 32 főt tesz ki (5. ábra).



5. ábra. Tiszaújlak etnikai összetételének alakulása (2001-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A kistérséghez tartozó falvak lakosságának többségét is a magyar nemzetiség alkotja. Pl., 2001-ben Salánk lakossága 89 %-ban magyar (2768 fő), 9%-ban ukrán nemzetiségű (280 fő) volt, míg a 2021-es adatok szerint a magyarok a lakosság 90%-át képezik (2981 fő), az ukránok pedig 9 %-át (298 fő). Ugyanakkor vannak olyan falvak is, ahol az ukránok vannak többségben. Így például Puskinon a 2001-es népszámlálási adatok szerint a lakosság csupán 1%-át tették ki a magyarok (14 fő), az ukránok pedig a 97%-át (1378 fő), míg 2 % (29 fő) egyéb etnikumhoz tartozó lakos volt. 2021-ben szintén az ukránok voltak többségben ezen a településen, a lakosság 98%-át (1473 fő) kiteve. Továbbra is csupán 1 % volt magyar (15 fő) és 1% (15 fő) egyéb nemzetiségű.

1.7.2 A népesség reprodukciója

A jelenlegi Tiszaújlaki kistérséghez tartozó települések születési és halálozási rátájában Ukrajna függetlenné válása óta hasonló tendencia volt megfigyelhető: a születésszám évről évre jelentősen csökkent, a halálozások száma pedig folyamatosan nőtt. Ennek következtében a kistérséget természetes fogyás jellemzi.

2021-ben a születési arányszám 4,7 ‰ volt, míg a halálozási arányszám 11,6 ‰-et tett ki. Ez éves átlagban -6,9 ‰ csökkenést jelentett. 2022-ben az éves csökkenés -4,8 ‰ volt, ami 2023-ra jelentősen, -7 ‰-es fogyásra nőtt (2. táblázat).

2. táblázat. A Tiszaújlaki kistérség lakosságának reprodukciós mutatói (‰)

Év	Tiszaújlaki kistérség természetes szaporodása / fogyása (‰)		
	Születés	Halálozás	Természetes szaporodás/ fogyás (‰)
2021	4,7 ‰	11,6 ‰	-6,9 ‰
2022	5,5 ‰	10,3 ‰	-4,8 ‰
2023	3,3 ‰	10,3 ‰	-7 ‰

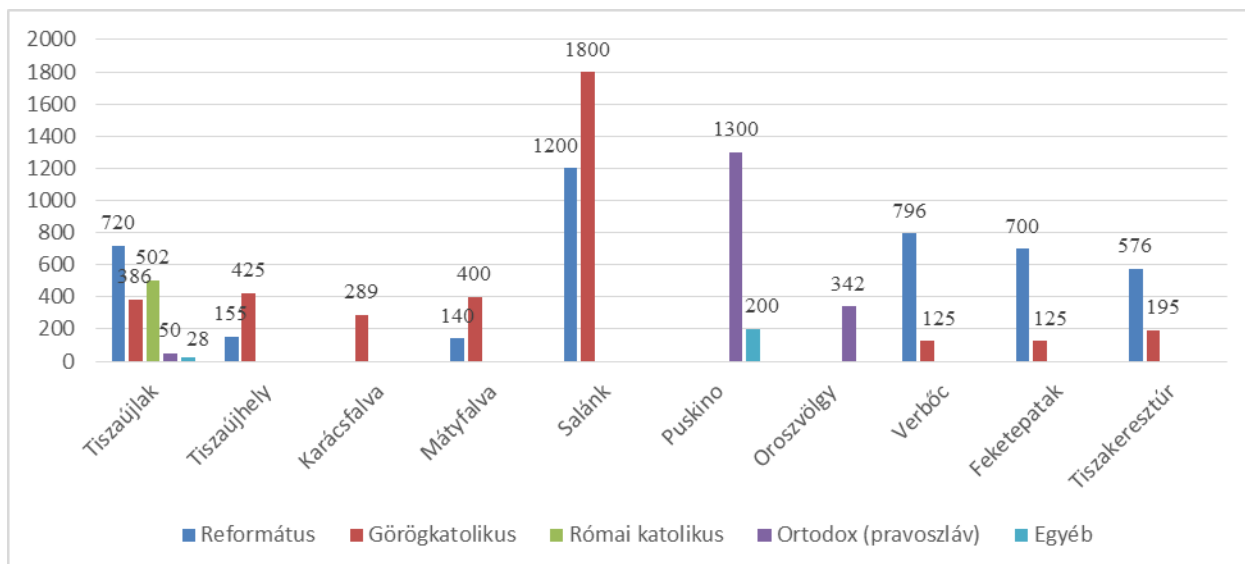
Forrás: saját szerkesztés, 2025

A Tiszaújlaki kistérség demográfiai mutatói komoly jövőbeli kihívásokról árulkodnak. A születési arányszám folyamatos csökkenése és a halálozási arányszám növekedése hosszú távon fenntarthatatlan helyzetet eredményezhet. A háború következtében megnövekedett kivándorlás tovább súlyosbítja a helyzetet, mivel elsősorban a fiatal korcsoportokat érinti, ez pedig negatívan befolyásolja a jövőbeni demográfiai trendeket is. Már most megfigyelhető, például, a falvak népességének elöregedése. A természetes fogyás megállítása, valamint a kistérség demográfiai helyzetének javítása érdekében sürgős intézkedésekre van szükség. Mindenképp növelni kellene a születési arányszámot, illetve megfékezni a kivándorlást. Ennek eszközei lehetnének, mondjuk, a családok rezsiköltségének részleges támogatása, a megfelelő és falun is elérhető orvosi ellátás biztosítása, a nagycsaládok támogatása stb.

A népességfogyás megállítása politikai és társadalmi szempontból is fontos kérdés. Ehhez olyan intézkedéseket kell tenni, amelyek elősegítik az életszínvonal javulását, megállítják a kivándorlást és növelik a családok gyermekvállalási kedvét.

1.7.3 Vallási megoszlás

A Tiszaújlaki kistérség vallási összetétele rendkívül változatos. Mivel viszont hivatalos, összesített adatok e kérdéskörben nem állnak rendelkezésre, a vallási szerkezet meghatározásánál a gyülekezeteket vezető lelkészek közléseire kellett hagyatkoznunk (6. ábra).

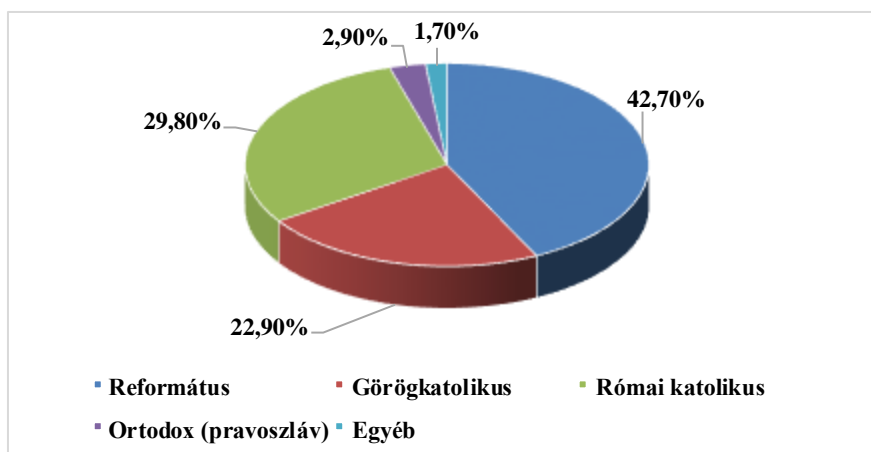


6. ábra. A Tiszaújvári kistérség lakosságának vallási megoszlása

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A legnagyobb létszámú felekezet a reformátusoké, 3711 fővel. Őket szorosan követik a görögkatolikusok, számuk 3550 főre tehető. A lelkészektől kapott adatok alapján a Tiszaújvári kistérség településein általában a reformátusok vannak többségben, de egyes településeken, mint például Salánkon, a görögkatolikusok dominálnak (kb. 1800 fő).

Ha megvizsgáljuk a kistérség központját Tiszaújvárosot, láthatjuk, hogy itt a reformátusok száma 720 fő, míg a görögkatolikusok 386 főt számlálnak, a római katolikus egyház 502 tagot jegyez, az ortodox vallásúak száma pedig 50 fő (7. ábra).



7. ábra. Tiszaújlak lakosságának vallási összetétele

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A hívek számát figyelembe véve a kistérség harmadik legnagyobb vallási felekezete az ortodox (pravoszláv), amely összesen 1692 hívet számlál. Ortodox vallásúak a legnagyobb számban Puskinó községben élnek, ahol 1300 egyháztagot tartanak nyilván. Ezt követi Oroszvölgy falu 342 taggal, míg a kistérség központjában, Tiszaújlakon 50 ortodox vallású egyén él.

A kistérségben a reformátusok, a görögkatolikusok és az ortodoxok mellett egyéb, kisebb vallási közösségek is jelen vannak. Például Tiszaújlakon 28 Jehova Tanúját tartanak számon, míg Puskinon ugyanez a felekezet 200 főt számlál. Ugyanakkor az egyházi dolgozók és tisztviselők arról is beszámoltak, hogy, bár pontos számuk nem ismert, de a kistérség településein felekezeten kívüliek is vannak.

A fentiekben leírt etnikai-vallási változatosság adja az alapját a kistérség nyelvi és kulturális dinamizmusának, hozzájárulva a közösségi élet gazdagságához is. A különböző etnikumú, nyelvű, vallású-felekezetű csoportok békés együttélése sokrétű és nyitott közösséget eredményez, amelyben mindenki megtalálhatja a helyét, illetve vallási és kulturális identitását.

1.7.4 Oktatásügy

A Tiszaújlaki kistérségben öt liceum és négy gimnázium működik. Ezekben az iskolákban a kistérségben élőknek egyaránt lehetőségük van magyarul és ukránul tanulni.

A kistérségben az egyik legnagyobb és legismertebb liceum a Karácsfalvai Sztojka Sándor Görögkatolikus Líceum (8. ábra), amely 2003-ban nyitotta meg kapuit. A Líceum a

nevét Sztojka Sándor katolikus egyházfőről kapta, aki 1890 október 16-án, Karácsfalván született. 1932-ben szentelték püspökké. Szívén viselte a falu lakosságának sorsát és jelentős mértékben hozzájárult a kulturális és társadalmi törekvések támogatásához (www.sztojkaliceum.com/nevadonk).



8. ábra. A Karácsfalvai Sztojka Sándor Görögkatolikus Líceum épülete

Forrás: saját felvétel, 2025

A Líceumba a tanulók az 5. osztálytól kezdve nyerhetnek felvételt, és egészen a 11. osztályig tanulhatnak. A Líceum tanulói összlétszáma jelenleg 182 fő.

Az iskola modern felszereltsége, amelyet különböző alapítványok támogatása tett lehetővé, hozzájárul a magas színvonalú oktatáshoz és a diákok hatékony tanulásához. Ez az infrastruktúra jelentős versenyelőnyt biztosít a tanulóknak, akik így jól felkészülhetnek a felsőoktatásban való továbbtanulásra.

Az iskolázottsági szint elmúlt évtizedben tapasztalt emelkedése a kistérségben szintén figyelemre méltó. A fejlődés részben annak köszönhető, hogy a helyi oktatási intézmények széleskörű, magas színvonalú képzést biztosítanak, amely vonzóvá teszi őket a tanulók és szüleik számára. Az oktatási rendszer fejlődése hosszú távon hozzájárul a kistérség gazdasági és társadalmi fejlődéséhez. Összességében a Tiszaújlaki kistérség oktatási rendszere dinamikus fejlődést mutat, amely pozitívan alakítja az itt élők iskolázottságának mértékét.

II. FEJEZET. A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG TELEPÜLÉSEI

2.1 Tiszaújlak (Булок)

Tiszaújlak – régebbi nevén „Wylok” – 1304-ben alakult. Első írásos emléke, amely 1304-ben íródott, azt is tartalmazza, hogy a neve „ Új udvarház”-at jelent. Korábban „ Szent Ilona” szigetének is nevezték. Hivatalosan a „Tisza” előnevet 1773-ben kapta (Botlik J. – Dupka Gy., 1993).

Tiszaújlak Beregszásztól 22 km-re kerül el, a Tisza jobb partján. A folyó Magyarországtól választja el a községet, melynek domborzata síksági. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°06', k. h. 22°50'. Területe 8,35 km², tengerszint feletti magassága 117 m.

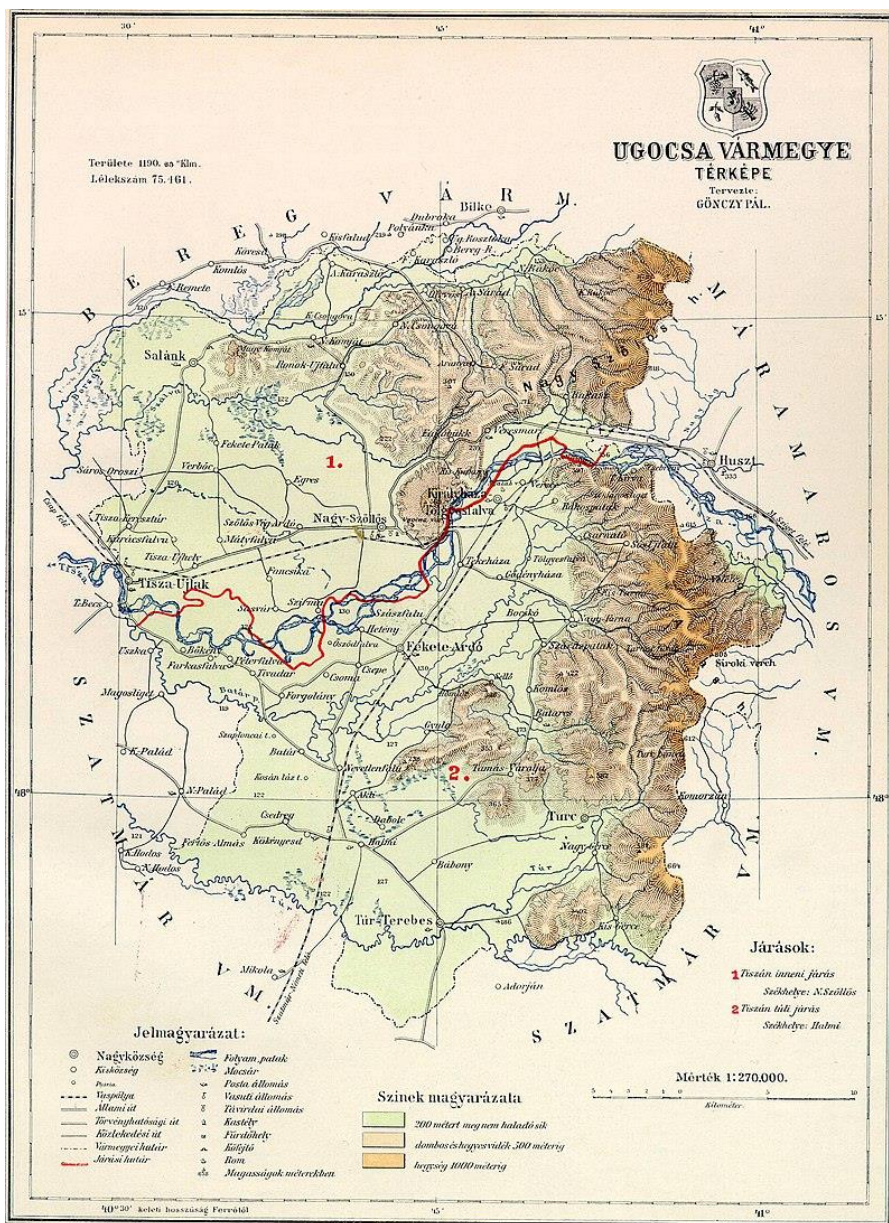
Éghajlata mérsékelt kontinentális, ennek köszönhetően a tavasz igen változékony, a tél nem túl hideg. Évi középhőmérséklete 10,6 °C, csapadékmennyisége 720 mm.

A vidék első birtokosa a Hont-Pázmány család volt, később IV. Béla alkancellárja, Achilles pécsi püspök lett a birtokosa. A Hont-Pázmány család új lakosokkal új községet hozott létre, amelynek az „Újlak” nevet adták, 1304-ben. Tiszaújlak nevét már a középkorban is említik, amikor is a sókikötőjéről és a tiszai révről olvashatunk. A Tisza folyón leúsztatott só továbbszállítására és tárolására 1417-ben raktárak épültek a községben. Az egyik ilyen raktár még ma is megtalálható Tiszaújlakon. A községben működő sóházba Aknaszlatináról szállították a sót a Tiszán, tutajon. A faluban megépült raktárakból a sót Magyarország sóházaiba indították (www.arcanum.com).

Tiszaújlak sokszor szenvedett az árvízről. Az egyik legnagyobb 1624-ben volt, amely súlyos károkat okozott, szinte teljesen elmosta a községet. E károkat csak évtizedek múlva sikerült helyrehozni a szlatai sóbányászok jelentős segítségével.

1657-ben a lengyelek dúlták fel a községet, 1661-ben pedig a törökök égették fel a települést. A lengyel támadás II. Rákóczi György erdélyi fejedelem politikája miatt tört ki. Sajnos, a községet a Habsburg-ellenes felkelés sem kerülhette el, amely 1678-1688-ban történt, Thököly Imre vezetésével. Ekkor az osztrák hadsereg dúlta fel a községet.

Az egykori Ugocsa vármegye két járásból állt. Ezt a két járást a Tisza folyó választotta el egymástól és „Tiszán-innen”-nek, illetve „Tiszán-túl”-nak nevezték. Tiszaújlak a Tiszáninnyi járáshoz tartozott (9. ábra).



9. ábra. Ugocsa vármegye korabeli térképe

Forrás: <https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/1644/view/?bbox=-2420%2C-3887%2C5570%2C137>

Ma Tiszaújlak sóházán látható Esze Tamás emléktáblája, aki először sókereskedőként járt Tiszaújlakon, hiszen innen szállították a sót Debrecenbe. Később a tiszaháti felkelés kuruc vezéréneként említik (Szabó I., 1994).

Tiszaújlak nevét a Rákóczi-szabadságharccal is összekötik, ugyanis 1703 júliusában a Vezérlő Fejedelem Csetfalva és Tiszaújlak határában táborozott le hadseregével. Itt vívták meg

első győzelmes csatájukat, és ennek a győzelemnek a 200 éves évfordulóján, 1903-ban állították fel a Turul-madaras emlékművet (Deschmann A., 1990).

A krími tatárok a települést 1717-ben földig rombolták.

A XIX. században a községet egy újabb csapás érte: az 1830-as kolerajárvány, amelyet a tiszai tutajosok hoztak be. A járvány a lakosság nagy részét elpusztította.

Az 1848-49-es forradalomban 163 tiszaujlaki férfi harcolt.

A XIX. század végén Tiszaújlakon vasútállomás, telefonközpont, posta épült, aminek köszönhetően 1885-ben egy ipari tanonciskola is indult, 65 diákkal. Tiszaújlakon nyílt meg az első állami népiskola is, 1883-ban.

Az I. világháború után Tiszaújlak gazdasága elég nehezen indult újra fejlődésnek. 1920-tól a trianoni békeszerződés következtében Tiszaújlak mellett új határ húzódott. Ezt kihasználva kezdett a község gazdasága ismét fellendülni. Ebben az időben több üzlet, két bank és egy gyógyszertár is működött itt, továbbá hentesüzlet, vágóhid, cipőkészítők, szabók és két malom is.

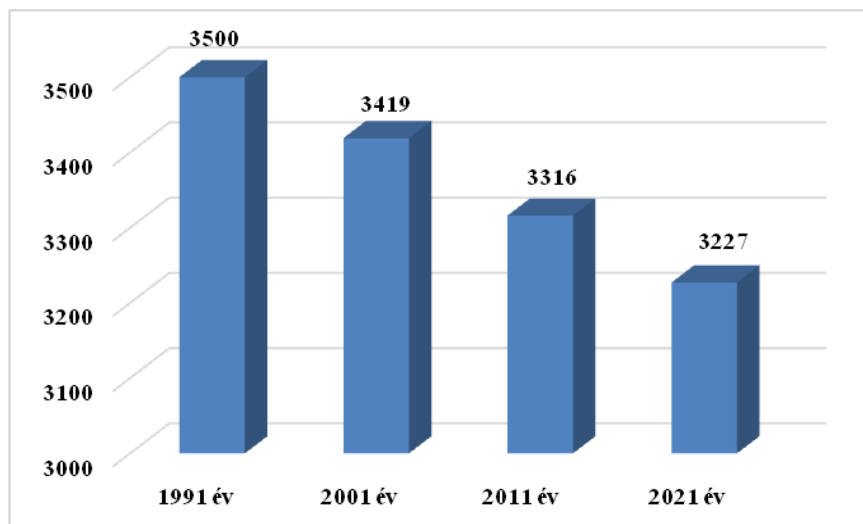
1933-ban Tiszaújlakot ismét elöntötte az árvíz, több ház összedőlt. Az újjáépítésben a csehek is részt vettek (Fedinec Cs., 2002).

1938-ban az I. bécsi döntés alapján Tiszaújlakot visszacsatolták Magyarországhoz. A település ekkor székhelye lett a frissen létrehozott Tiszaújlaki járásnak.

1944-ben a szovjet hadsereg bevonult a településre (www.imsu-zakar pattja.com). 1991-ben a Szovjetunió felbomlásával a község Ukrajnához került.

A Tiszaújlak lakosságával kapcsolatos legkorábbi feljegyzés 1851-ből származik, ekkor 1540 főt számlált a település. 1910-ben a lakosság 3470 fő, 1940-ben 3505 fő, 1944-ben 3429 fő, 1969-ben 3500 fő, 1982-ben 3500 fő, 1989-ben 3600 fő (3200 magyar), 1991-ben pedig 3500 fő (3180 magyar) volt (Botlik–Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).

Az adatok alapján látható, hogy 1910 és 1991 között a lakosság szám többnyire nőtt. 2001-ben volt az első hivatalos népszámlálás a független Ukrajna területén – ez 3419 főt írt össze Tiszaújlakon. A lakosság száma 2011-re ismét csökkent (3316 fő), majd újabb csökkenést követően 2021-ben 3227 főt tett ki a település lakossága (*10. ábra*).



10. ábra. Tiszaújlak lakosságának alakulása (1991-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Tiszaújlak vallási összetételét illetően először Fényes Elek közöl adatokat 1851-ből. Ezek szerint a település lakosságát 725 római katolikus, 418 görögkatolikus, 280 református, valamint 8 evangélikus és 10 zsidó képezte.

A római katolikusok száma 1991-ben 800, a református egyház hívei pedig 900 fő volt.

2.2 Tiszaújhely (*Нове Село*)

A község először „Huihel” néven szerepelt, majd 1360-ban „Uyhel” névre írták át. Szintén a Hont-Pázmány család telepítette azon a földterületen, amelyet III. András király adományozott nekik. A község egykori földbirtokosai, az Újhelyi család is innen származott (www.arcanum.com, www.vylocka-gromada.gov.ua).

Tiszaújhely Beregszásztól 25 km-re fekszik, a Tisza folyó jobb partján, az ukrán-magyar határtól 3 km-re. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°07', k. h. 22°53'. Területe 4,09 km², tengerszint feletti magassága 121 m.

Fényes Elek így írt Tiszaújhelyről: „Határa termékeny, kivált tiszta búzára, rétjei kétszer kaszálhatók.”

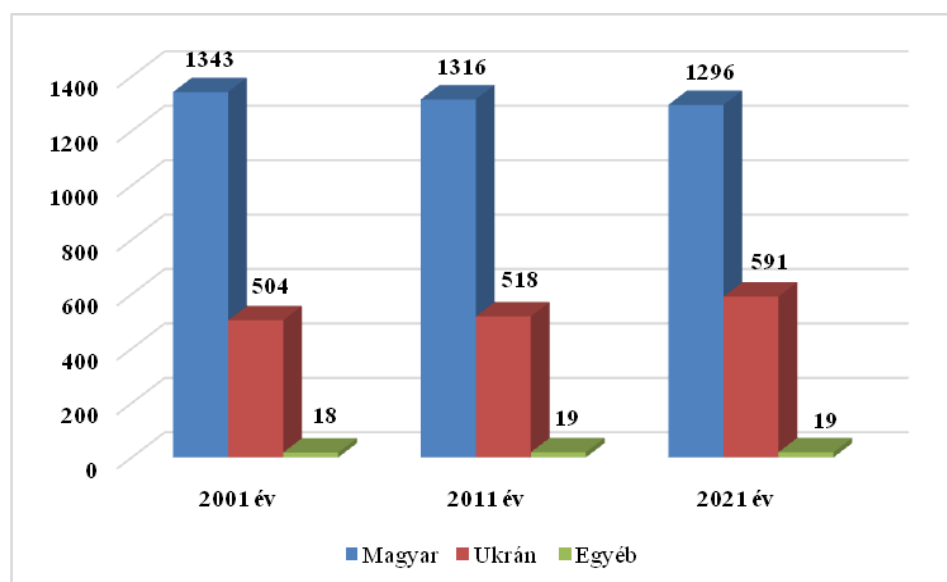
Az 1920-1939 közötti csehszlovák fennhatóság alatt Tiszaújhely a „Nove Selo” nevet kapta. A magyar név előtagjaként szereplő „Tisza” arra utal, hogy a Tisza folyó partján terül el,

az utótagként szereplő „Újhely” pedig arra, hogy e község a „legújabb” a környék falvai közül. A településhez több határmenti tanya is tartozott: Csonkás, Egri-tanya, Finta-tanya, Gyepű, Herceg-tanya, Jócsák-tanya, Kudarcs-tanya, Karácsfalvi út és Újhelyi-tanya. Tiszaújhely a trianoni békeszerződésig Ugocsa vármegye Tiszáninneri járásához tartozott (Botlik-Dupka, 1993).

Később Tiszaújhelybe ukránokat akartak betelepíteni, de ez kudarcba fulladt, ezért a falu határába telepítették őket és az így kialakult településnek a „Ruszka Dolina” (Oroszvölgy) nevet adták. Ennek következtében Tiszaújhely kezdte elveszíteni magyar dominanciáját.

A község lakosságával kapcsolatban a következő adatok állnak rendelkezésre: 1910-ben 737 fő, 1940-ben 1038 fő, 1944-ben 1048 fő, 1969-ben 1485 fő, 1982-ben 1570 fő, 1989-ben 1800 fő (ebből 1600 fő magyar), 1991-ben 1800 fő (Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).

Az egyetlen hivatalos ukrán népszámláláskor, 2001-ben Tiszaújhely lakossága 1865 fő (ebből 1343 magyar) volt. 2021-re a település népessége növekedést mutatott (1906 fő). Habár a község lakossága nőtt, de az etnikai összetételt figyelve látható, hogy a magyar lakosok száma csökkent (11. ábra).



11. ábra. Tiszaújhely etnikai összetételének alakulása (2001-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Tiszaújhely református hitélete az 1600-as évekig vezethető vissza. 1220-ban épült a falu legrégebbi épülete, a jelenlegi református templom, mely eredetileg a katolikusok számára épült. A templomot az egyik földbirtokos, Újhelyi Jusztina építtette. Alatta található az Újhelyi család sírboltja, melyet 1895-ben befalaztak. A tatárjárás a templomban komoly károkat okozott, majd 1895-ben építették újjá. Ekkor már az egész falu áttért a református hitre. 1989-ben a görögkatolikus egyház visszakapta a templomot, amikor a felekezet újjáalakult (Marosi A., 2021).

A református templom kertjében az Újhelyi család tiszteletére egy emlékhelyet létesítettek, amelyet 2006-ban adtak át.

2.3 Oroszvölgy (*Руська Долина*)

Oroszvölgy nevének eredetét már fentebb említettem. Nevét arról kapta, hogy ruszin-ukrán lakosokat telepítettek a hegyekből a síkságra, és ezt a területet „Völgynek” nevezték el. A község nevének előtagja pedig szláv nemzetiségüket jelöli. Így különböztetik meg magukat a környék többi, többségében magyar lakosától.

Oroszvölgy Beregszásztól 29 km-re található ukrán-ruszin falu. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°07', k. h. 22°55'. Területe 7,51 km², tengerszint feletti magassága 121 m. (www.web.archive.org).

Éghajlata mérsékelt kontinentális, az évi átlaghőmérséklete 9,8°C, csapadékmennyisége pedig 666 mm/év.

Oroszvölgy az 1920-as évek második felében alakult, a csehszlovák kormány ideje alatt. A község első telepese Lipsey Mykhail volt, később 13 család csatlakozott hozzá Ökörmezőről. Az utánuk következő bevándorlók Szinevérről, Repinnéről és több Verhovinai faluból érkeztek (www.vylocka-gromada.gov.ua).

Az 1930-as adatok szerint Oroszvölgy Fancsika tanya részét képezte. 1938-ban a községet kettéosztották. A szovjet fennhatóság alatt Oroszvölgy Tiszaújhelyhez tartozott, majd 1962-ben Szőlősvégardóhoz csatolták, végül 1994-től napjainkig a Mátyfalvi községi tanácshoz tartozik.

Lakossága 1989-es szovjet népszámlálási adat szerint 378 fő volt. Az egyetlen hivatalos ukrán népszámlálás 2001-ben 442 főt írt össze a faluban, 90%-ban ukrán etnikumúakat.

Oroszölgy egy ortodox fatemplommal rendelkezett (12. ábra), amely a 15 században épült Tiszaújhelyben, majd innen szállították át a községbe. 1999-ben a fatemplom porig égett.



12. ábra. Oroszölgy ortodox fatemploma 1996-ban

Forrás: <https://crptarchitect.org/church/ruska-dolina-selo/>

Oroszölgy lakosai vallási hovatartozásukat tekintve ma is pravoszláv felekezetűek. A 2000-es évek elején a falu egy új ortodox templommal gazdagodott.

2.4 Verbőc (Вербовецъ)

Verbőcről 1251-ből származnak az első írásos emlékek, IV. Béla király idejéből. Árpádkori község, nevét a falun átfolyó patakról kapta.

A községnek korábban több tulajdonosa volt. Az egyik birtokosnak nem volt örököse, így birtoka a király tulajdonába került, aki később a pécsi püspöknek és a Hont-Pázmány családnak adta. A továbbiakban az Újhelyi, a Werbőczy és a Zowárdfy családok voltak Verbőc birtokosai.

Verbőc Beregszásztól 29-km-re található, Tiszaújlastól, a kistérség központjától pedig 12 km-re van. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°10', k. h. 22°54'. Területe 4,4 km², tengerszint feletti magassága pedig 122 m.

Verbőc – magyarlakta település, amely 1851-ben Bereg–Ugocsa vármegyéhez tartozott. Fényes Elek írásában a következőt olvashatjuk a községről: „Határa róna és gazdag, erdeje szép, mely épületfákat is bőven ad”. Ebből az írásból is tudható, hogy Verbőc erdejében fakitermelés működött (Botlik-Dupka, 1993).

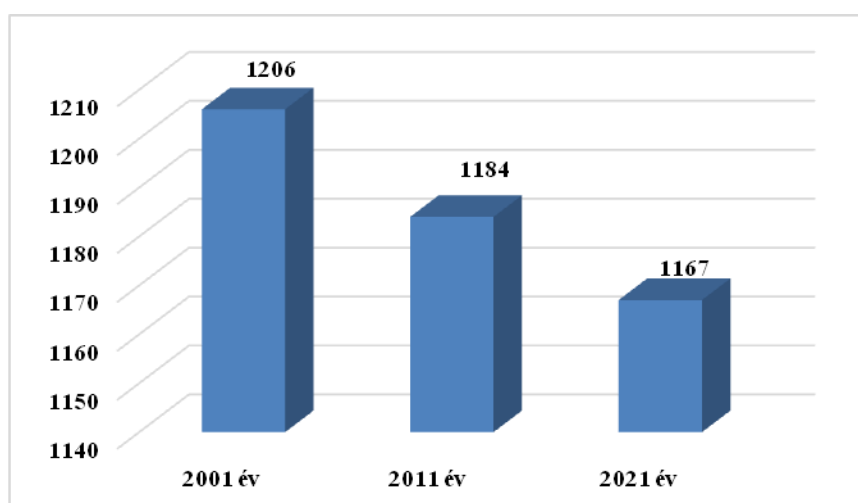
A 15 században itt született Werbőczy István, akinek a tiszteletére 2007-ben emlékművet állítottak. 1594-ben a községben 36 adófizető család élt.

Verbőc a XX. század elején a Tiszáninneri járáshoz tartozott (www.kunszentmarton.hu).

A község lakosságáról már 1470-től vannak adatok. Ebben az évben települtek be a Huszti családok, majd 1516-ban a Varga nevű család. 1565-1567 között több családnevet is említenek a krónikák: Barta, Deák, Nagy, Kádár, Katona, Kerekes, Tóth és Hegedüs.

A lakosság száma 1910-ben 585 fő, 1940-ben 1135 fő, 1944-ben 1168 fő, 1969-ben 855 fő, 1982-ben 1051 fő, 1989-ben 1200 fő volt (Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).

Az eddigi egyetlen hivatalos ukrainai népszámlálás idején, vagyis 2001-ben 1206 főt tett ki a lakosság, ami 2011-ben 1184-re, 2021-ben pedig 1167 főre csökkent (13. ábra). Az utóbbi csökkenés részben a Covid-19 járvány kitörésével is magyarázható. Ezután a község lakossága jelentősen megcsappant, mivel a háború kitörése miatt sok család elhagyta otthonát.



13. ábra. Verbőc lakosságának alakulása (2001-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Bár már a XVI. században is működött egyház a községben, de hivatalos jegyzék csak 1836 óta van. Az 1910-es években Verbőc főleg református volt (468 fő), a görögkatolikusok száma 64, az izraelitáké 39 fő volt.

A görögkatolikus egyház 2007-ben építette meg templomát, melynek alapkövét 2003-ban helyezték el, és Jurij Dzsundzsár szerb püspök szentelte fel.

2.5 Tiszakeresztúr (*Перекрестя*)

A község alapítási éve 1181, ekkor még Cheresten néven, de mivel a tatárdúlás idején teljesen elpusztult, csak 1260-ból vannak írásos emlékek a faluról. Ekkor már „Kereztur” néven szerepel a különböző írásokban, később a neve „Keresztúr”-ra változik, mivel itt emeltek templomot a Szent Kereszt tiszteletére. Nevének előtagja a Tisza folyó nevére utal (Botlik-Dupka, 1993).

Tiszakeresztúr Beregszásztól 21 km-re található. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°08', k. h. 22°50'. Területe 3,9 km², tengerszint feletti magassága pedig 118 m.

Tiszakeresztúr határában találtak olyan nyomokat, amelyeknek szláv jelentősége lehetett, valamint halászatra és vadászatra utaló szerszámokat is. Ebből következik, hogy a környéken élő lakosok földművelésből, halászatból és vadászatból éltek.

A falu kezdetben V. István király birtokában volt, majd a XIII. század végén a Káta nemzetség tulajdonába került. A későbbi években a község az Újhelyi és a Nagyiday földesurak birtokában volt (Botlik-Dupka, 1993).

A Rákóczi-szabadságharc idején 14 tiszakeresztúri férfi állt be Esze Tamás ezredébe. Az 1848-49-es forradalomban pedig 60 tiszakeresztúri lépett a nemzetőrség soraiba, és harcolt a csatákban.

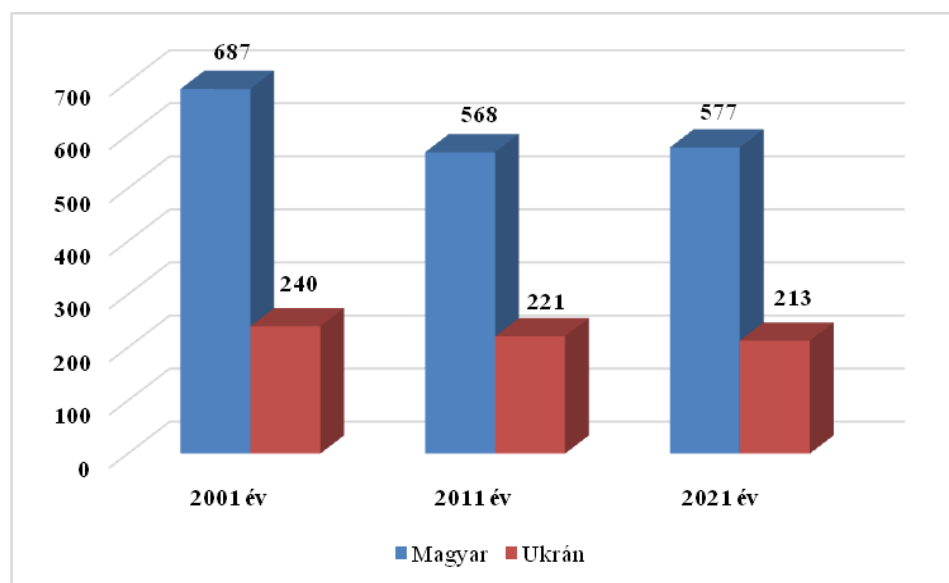
A község 1870-ben teljesen elpusztult tűzvészben.

Az 1920-as évek előtt Tiszakeresztúr szintén az Ugocsai vármegye Tizánineni járásához tartozott. 1920-ban a trianoni békeszerződés következtében a községet elcsatolták Magyarországtól és 1920-1938 között Csehszlovákia Nagyszőlősi járásához tartozott. 1938-ban ismét Magyarországhoz csatolták, és ekkor a Tiszaújlaki járáshoz tartozott.

1944-ben a szovjet csapatok elfoglalták a települést és 56 embert hurcoltak el „malenykij robot”-ra. Ebből 12-en nem tértek haza.

1945-ben az Ukrán SzSzK-hoz, ezen belül a Kárpátontúli terület Nagyszőlősi járásához került.

A vegyes felekezetű (római katolikus, református, zsidó) falu lakossága 1851-ben 539 fő volt. 1910-ben 514 fő, 1940-ben 606 fő, 1944-ben 565 fő, 1969-ben 705 fő, 1982-ben 668 fő élt a településen. Az etnikai összetételét tekintve 2001-ben 927 lakosából 687 volt magyar (14. ábra), 240 pedig ukrán (Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).



14. ábra. Tiszakeresztúr lakosságának etnikai összetétele (2001-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A 2001-es népszámlálás adatai is azt mutatják, hogy a magyarság száma csökken és egyre több a betelepült ukrán család. Többnyire a fiatalabb korosztályok hagyják el a községet.

A község hitéletéről 1650-től vannak adatok. Ekkor keletkezett református egyháza 500 taggal. A felekezet lelkésze egy időben a Máramaros–Ugocsa-egyházkerület esperese volt.

2.6 Karácsfalva (Карачин)

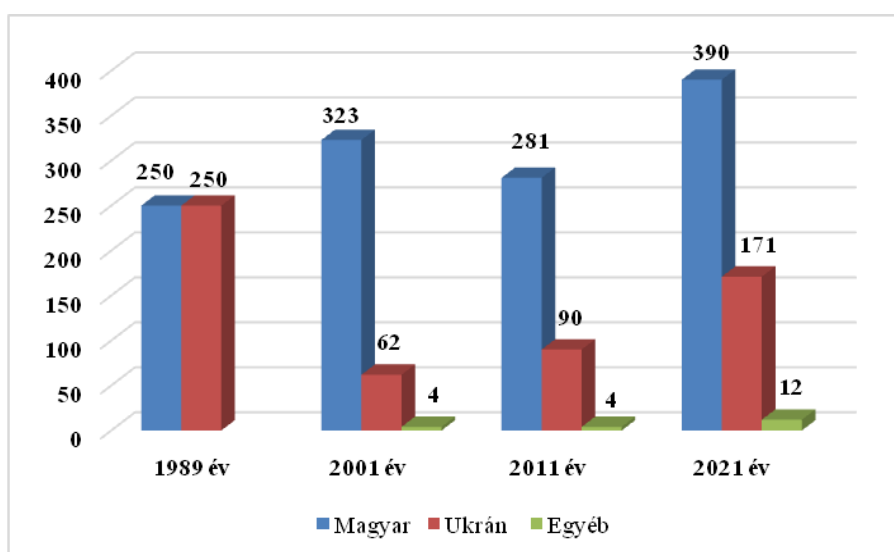
Karácsfalva Árpád-kori település, először 1260-ban szerepel az írásokban. Elsődlegesen „Karacunfalua” néven emlegetik, később „Karachfalva”-ként olvashatunk a községről. A falu

neve valószínűleg személynévre utal, de utalhat a karácsony ünnepére is. A Karácsony személynevet azok az emberek kaphatták, akik az ünnep alatt születtek.

Karácsfálva Beregszásztól 24 km-re fekszik, a kistérség központjától pedig 5,5 km-re található. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°07', k. h. 22°52'. Területe 2,03 km², tengerszint feletti magassága pedig 121 m.

1851-es feljegyzésekből tudhatjuk meg, hogy Karácsfálva lakosai oroszok voltak és, mint a térség többi falva, szintén Bereg-Ugocsa vármegyéhez tartozott. A XIX. században főleg ruszinok és oroszok lakták, majd a következő században magyarok települtek be a faluba. Karácsfálva az 1900-as években a Tiszáninneri járáshoz tartozott.

Lakossága 1910-ben 506 fő, ebből mindössze 3 fő volt orosz nemzetiségű. 1940-ben kb. 300 fő, 1944-ben 482 fő, 1989-ben 500 fő volt a lakosság. A 2001-es népszámláláskor a lakosok száma 389 fő volt, 2011-ben 374 fő, 2021-ben pedig 573 fő (15. ábra). Jelenleg magyar többségű település (Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.– Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).



15. ábra. Karácsfálva lakosságának etnikai összetétele (1989-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Mivel viszonylag kis település, Karácsfálván korábban nem volt templom. Csak egy parókia épült 1674-ben, melynek temploma Sárosorosziban volt. A ma is álló kőtemplomot az

1800-as évek végén kezdték építeni, és 1909-ben Szabó Eugén szentelte fel. A templom a „Szent Mihály Arkangyal” nevet kapta.

2003-ban adták át a községben működő Sztójka Sándor Görögkatolikus Líceumot. Névadója, Sztójka Sándor munkácsi görögkatolikus püspök Karácsfalva szülőtte volt (Marosi A., 2021).

2.7 Feketepatak (Чорний Потік)

Nevét a településen átfolyó sötét vizű patakról kapta. Egykor Ugocsa egész északi részét képezte és királyi tulajdonban volt (Botlik-Dupka, 1993).

A falu Beregszásztól 31 km-re fekszik, a Borzsa és a Szalva folyók közötti sík területen terül el. Kisvasútállomással rendelkezik, amely a Nagyszőlős–Komlós vonalon van. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°10', k. h. 22°54'. Területe 2,52 km², tengerszint feletti magassága pedig 122 m.

Éghajlata mérsékelt kontinentális, földje agyagos, ennek ellenére viszonylag termékeny, részben művelhető.

Az első írásos emlék a faluról 1260-ból maradt fent. Feketepatak tiszta magyar település volt – ezt egy 1295-ös okmány tanúsítja. A faluban élő idős emberektől származik az az információ, miszerint a község ősi falu, de korábban nem a mostani helyén, hanem kicsivel arrébb, a közeli erdő mellett létezett, és az ott élő emberek többsége szénégetéssel foglalkozott.

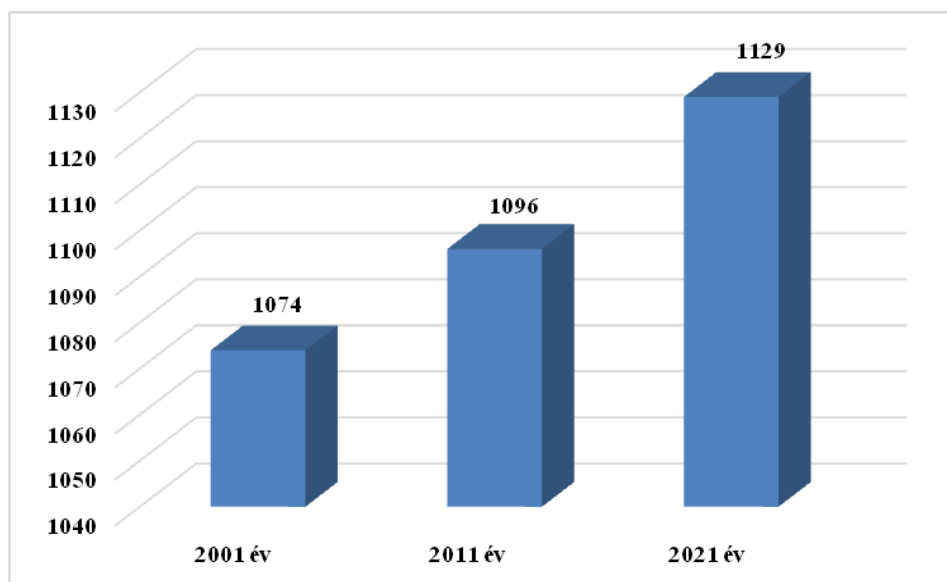
A tatárdúlás ezt a községet sem kímélte, és a falu teljesen elpusztult. V. István király a területet a Gutheled nemzetségnek adományozta, majd a család a falut újjáépítette és újra telepítette Szamos menti magyarokkal. A XIV-XV században a Borzsa mentén kialakult falvak közül Feketepatak volt a legnagyobb. Évszázadokon át volt a nemzetség leszármazottainak tulajdonában – Gacsályi, Atyai, Rózsályi, Kun. Egy okmány tanúskodik arról, hogy Feketepatak egészen 1567-ig, megőrizte színmagyarságát.

A község az 1920-as trianoni békeszerződésig Magyarországhoz tartozott, Feketepatak néven. Aztán a csehszlovák időkben (1920-1938) „Cerny Potok” volt a neve. Mint minden Ugocsai község, Feketepatak lakossága is részt vett a Rákóczi-szabadságharcban. Egy 1703-as iratban említik a felkelő kurucok nevét, akik bátran harcoltak a jobb sors reményében. A község férfilakosságának tagjai az 1848-49-es szabadságharcban is részt vettek.

A XX. században Feketepatak is a Tiszáninneri járáshoz tartozott. Korábban a falu házainak tetejét többnyire szalmával fedték, csak az 1908-as tűzvész után tértek át a cseréptető fedésre. A községet két világháború és a kommunizmus is sújtotta.

A független Ukrajna kialakulása után, 1991-től Kárpátalja része. A Tiszaújlaki kistérség kialakulásáig a község Verbőchöz tartozott.

A falu lakossága 1910-től 1991-ig folyamatosan növekedett. Így 1910-ben 506 fő, 1940-ben 708 fő, 1944-ben 688 fő, 1989-ben 900 fő, 1991-ben pedig 1000 fő volt a lakossága. A 2001-es Ukrajnai népszámláláskor Feketepatak lakosságának száma 1074 főt tett ki (16. ábra), ebből a magyarok száma 999 fő volt (Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).



16. ábra. Feketepatak lakosságának alakulása (2001-2021)

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Feketepatak lakossága 1550-ben tért át a református hitre. Az 1670-ben épült templomuk 100 év múlva porig égett, majd egy nagyobb (300 férőhelyes) templomot építettek, melynek alapkövét 1807-ben rakták le, a templom építését pedig 1848-ban fejezték be. A templomnak a végleges belső falát 1878-ban fejezték be.

2.8 Mátyfalva (Ματιύοβο)

A település eredeti neve „Magyfaha”, amely régi személynévből alakult (Magy). A község szintén a Hont-Pázmány család birtokai közé tartozott. Írásos emlék, amelyben „Magfolua” néven említik először, 1326-ból való.

Mátyfalva Beregszásztól 28 km-re található, Tiszaújlaktól pedig 6,3 km-re van. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°07', k. h. 22°54'. Területe 3,12 km², tengerszint feletti magassága 121 m. Éghajlata kedvező a mezőgazdaság szempontjából.

Mint fentebb említettem, az első írásos emlék a településről 1326-ból maradt fent. Mátyfalva nevéhez egy legenda is fűződik, miszerint egykor az igazságos Mátyás király a vidéken tartózkodott és a mai község egykori területén vadászott. Ezen a helyen alakult ki a község és a király tiszteletére „Mátyfalvá”-nak nevezték el.

Mátyfalva is a Tiszáninnyi járás része volt egészen a trianoni békeszerződésig.

A kistérségek kialakulásáig, azaz 2020-ig a község a Nagyszőlősi járáshoz tartozott. 2020-ban a Beregszászi járáshoz kapcsolták, ezen belül a Tiszaújlaki kistérséghez került.

A község lakosság száma az egyes történelmi időszakokban jelentős fluktuációt mutatott: 1910-ben 567 fő élt itt, 1940-ben csupán 350 fő, 1944-ben pedig már 945 fő. 1989-re a lakosság száma ismét 400 főre csökkent, amelyből 350-en voltak magyar nemzetiségűek. Az adatokból látható, hogy Mátyfalva lakossága intenzív népvándorlásokat élt meg. A 2001-es adatok szerint a község lakossága 1531 főre nőtt.

A XVI. században a falu lakossága áttért a református hitre. Napjainkban a lakosság két felekezetre oszlik: reformátusra és görögkatolikusra. Mindkettő rendelkezik saját templommal.

2.9 Salánk (Шаланки)

A község először „Salanch” néven szerepelt a XIV. században. Egyes írások szerint a település neve a „Salamon” személynévből ered vagy Salán vezér nevével köthető össze. Árpádkori település, mely a Gacsályiak tulajdona volt, majd, mivel a család nem rendelkezett örökösrel, a birtokosok kihalása után a rózsályi Kun család vette birtokba (György Horváth L.–Lajos M., 1998).

Salánk Beregszásztól 33 km-re terül el, Tiszaújlaktól, a kistérség központjától pedig 16 km-re van. A Borzsa a település mellett folyik. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°13', k. h. 22°53'. Tengerszint feletti magassága 118 m.

A jelenlegi Tiszaújlaki kistérség összes települése közül Salánk a legtermékenyebb. Nagy erdővel is rendelkezik, melyben 150-350 éves tölgyfák találhatók. Az erdő fái hordókészítésre is alkalmasak.

A községet először 1332-ben említik. Többségében magyarlakta település, de élnek itt ukrán nemzetiségűek is. A XVIII. században települtek a községbe ruszin nemzetiségű emberek, de ők az évek folyamán elmagyarosodtak (Marosi A., 2021).

Az ugocsai település egykor a Töhötöm vezér egyik törzséből való Farkas Agmánd család birtoka volt. A XVII. századból való egy adománylevel, amelyből kiderül, hogy Salánk mezőváros volt. Egy régi pecsétfelirat is ezt tanúsítja: a pecsét egyik oldalán a rózsályi Kunok címere található, amely körül a következő felirat olvasható: „Sigillum oppidi Salánk 1647” (www.kmksz.com.ua).

Az 1700-as években a község a Barkóczy és a Károlyi grófi családok tulajdonában volt. 1711-ben II. Rákóczi Ferenc a községben, a Helmec-hegy lábánál tartotta meg a szabadságharc utolsó országgyűlését. Ez a hely arról is nevezetes, hogy Rákóczi egyik apródja, Mikes Kelemen a Helmec lábánál található kútból hordta a vizet a kastélyba. A kutat később Mikes kútjának nevezték el (György Horváth L.–Lajos M., 1998).

A tatárdúlás idején a Rákóczi-kastély teljesen elpusztult, csak a kastély alatti borospince maradt meg, amely ma „Alyohin” néven működik (Marosi A., 2021).

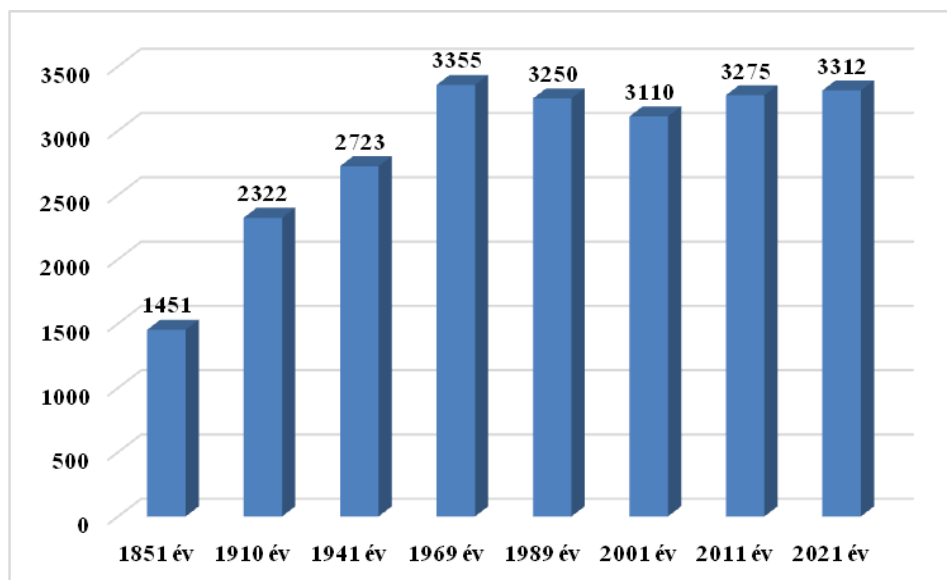
Az 1893-as tűzvész részben elpusztította a községet.

Salánk Ugocsa vármegye Tiszáninneri járáshoz tartozott a trianoni békeszerződésig. Az 1920-as években, a csehszlovák fennhatóság alatt a községet Salanky néven említik.

Salánk történelme során jelentős népességnövekedésen ment keresztül. A legkorábbi, 1509-ben tartott népszámláláskor a falu lakossága 262 főt számlált, és akkor kizárólag magyar nemzetiségű lakosok éltek itt.

1851-ben már 1451 főre emelkedett a lakosok száma, és ez a növekedés a következő évtizedekben is folytatódott. 1910-ben 2322 főt, 1941-ben 2723 főt, 1944-ben pedig 2773 főt számláltak a faluban. A település lakossága 1969-re tovább növekedett, elérve a 3355 főt. 1982-

re kissé csökkent a lakosság száma, 3054 főre, de 1989-ben ismét emelkedett, ekkor 3250 főt regisztráltak (17. ábra). Az egyetlen ukrainai népszámlálás adatai szerint 2001-ben a község lakossága 3110 fő volt (Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024).



17. ábra. Salánk lakosságának alakulása 1851-2021 között

Forrás: Botlik-Dupka, 1993; Molnár D. I.–Molnár J., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2024

Az első adatok Salánk hitéletével kapcsolatban 1390-1405-ből valók. Ezek szerint a község első temploma a római katolikus volt, amely gótikus stílusban épült (18. ábra). Később református templommá alakult, miután 1550-ben létrejött a falu református egyháza (Botlik-Dupka, 1993).



18. ábra. A Salánki református templom

Forrás: saját felvétel, 2025

A község rendelkezik egy görögkatolikus templommal is, amelyet 1878-ban szenteltek fel. Ekkor 450 görögkatolikus hívő élt a településen.

1991-ben a református felekezet létszáma több mint 1000 fő volt. A reformátusok és a görögkatolikusok mellett a pravoszláv hívők is jelen vannak a településen.

2.10 Puskino – Mizsliszne (Пушкино – Міжлічне)

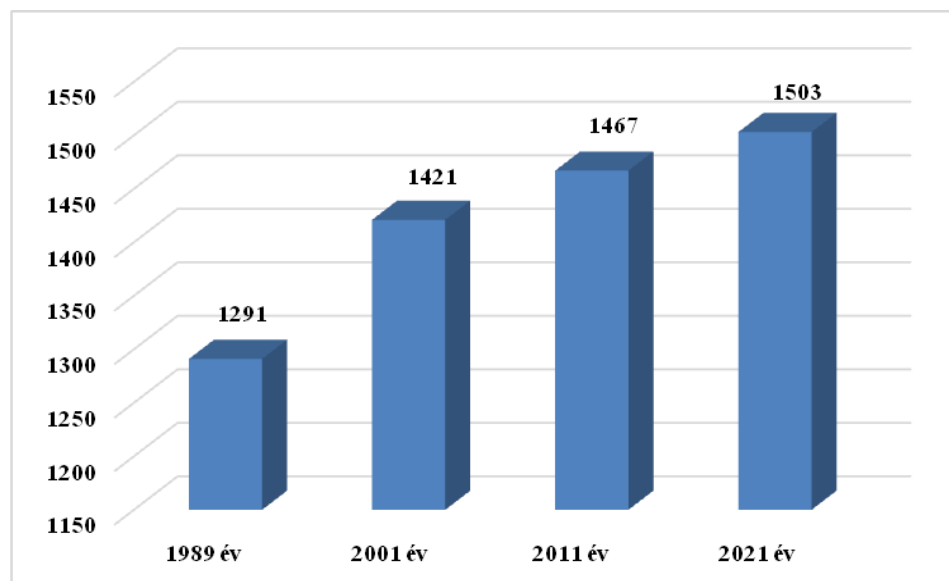
Puskino neve először 1923-ban jelenik meg, amikor a csehszlovák fennhatóság alatt az akkori kormányzat fel akarta szabadalni a magyar nyelvtömböt, így Verbóc közelében egy úgynevezett Véréb kolóniát hoztak létre, ahová ruszinokat költöztettek be. Később a településnek a „Puskino” nevet adták, az orosz költő halálának 100-ik évfordulója emlékére, 1937-ben.

Puskino Beregszásztól 27 km-re található. Földrajzi koordinátái: é. sz. 48°10', k. h. 22°51'. Területe 4,6 km², tengerszint feletti magassága 117 m. 1927-ben 12 család vásárolt a községben földet, és kezdett el rajta gazdálkodni. Ekkor a faluban már 36 családot számláltak. Az 1930-as népszámlálás adatai alapján a községnek 117 lakosa volt.

A csehszlovák fennhatóság alatt az iskola és a temető számára kijelölt földeket adták át a lakosoknak, 1932-ben. Amikor a község Magyarországhoz került, az ukrán-ruszin lakosságú

településnek a Puskinó név helyett az „Új Verbóc” nevet adták. A II. világháború után, amikor a község a Szovjetunió részévé vált, visszakapta az eredeti nevét, Puskinó-t.

Az 1989-es népszámlálás adatai szerint Puskinó lakossága 1291 fő volt. A 2001-es ukrainai népszámláláskor a községnek 1409 lakosa volt, míg 2021-ben már 1503 főt számlált (19. ábra). Puskinó lakosai többnyire ukrán nemzetiségűek, ez a mai Tiszaújfalvi kistérség települései közül a második legnagyobb ukrán falu.



19. ábra. Puskinó (Mizsliszne) lakosságszámának alakulása 1989-2021 között

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Hítvallásukat tekintve Puskinó lakosai többnyire görögkatolikus vagy pravoszláv felekezetűek. A község egykori fatemplomát a Técsői járásból vásárolták, és, szétszedve, a Tiszán leúszatták, majd szekerekkel a falu központjába szállították. A fatemplom 1994-ben porig égett. Ekkor elkezdték egy új templom építését, amit 1997-ben fejeztek be és a „Szent Péter és Pál” nevet kapta.

Puskin emlékére 1977-ben emlékművet állítottak a községben. Ezt az emlékművet az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése után a lakosok önhatalmúlag lebontották. Ezt követően felmerült a falu nevének módosítása is, amelyről a lakosok szavazás útján dönthettek. A település előjárója arról tájékoztatta a lakosokat, hogy három lehetséges községnev közül választhatnak. A lehetőségek a következők voltak: „Ukrajinszke”, „Zakarpatszke” és

„Mizslisne”. A megkérdezettek többsége, szám szerint 409 fő a „Mizslisne” nevet választotta a falunak. A szavazásról jegyzőkönyvet készítettek, amelyet benyújtottak a Tiszaújlaki Községi Tanácshoz, ahol a község átnevezésének kérdését napirendre is tűzték. 2024-ben a falu nevét hivatalosan is megváltoztatták, „Puskino” helyett az immár „Mizslisne” néven szerepel.

III. FEJEZET. A Tiszaújlaki kistérség gazdasága

3.1 Ipar

A Tiszaújlaki kistérség gazdasága három ágazaton alapszik: (1) ipar, (2) mezőgazdaság, (3) kereskedelem és szolgáltatások.

A kistérség ipara diverzifikált, többféle ágazat is megtalálható itt. Néhány nagyobb vállalkozás és számos kisebb üzem alkotja a kistérség négy alapvető iparágát:

3.1.1 Faipar

Tiszaújlakon 1997-től működik a parkettagyár, amelynek egy kanadai cég a tulajdonosa. A faipar így a térség egyik legfontosabb iparága. A parkettagyár fontos szerepet játszik az egész kistérség gazdasági életében, a lakosok jelentős részének biztosítva munkát és megélhetést. A helyben elérhető nyers- és alapanyagok nagyban segítik az iparág működését.

A gyárban előállított parkettákat nemcsak a helyi üzletekben értékesítik, hanem külföldre is exportálják. A gyár jelenleg mintegy 150 személynek biztosít munkát, akik között nemcsak helybeliek vannak, hanem a környező falvakból is járnak be ide dolgozni.

3.1.2 Élelmiszeripar

A kistérségben négy cukrászat és pékség működik, főleg a helyi igényeket kielégítve. A termékek minőségileg megfelelők, viszont az előállítási kapacitások korlátozottak.

A Tiszakeresztúrtban működő „Tradicionalis pékség” húsz éve látja el az itt élő embereket friss házi kenyérrel. Ez a pékség egy családi vállalkozás, ahol kézműves kenyeret és péksüteményeket készítenek. A kenyeret a pékség melletti boltban értékesítik, de két másik kistérségbe is szállítanak a pékáruból (Grimm B.–Karmacs Z., 2021).

A szintén tiszakeresztúri „Gyágya Ványa” konzervgyár kulcsfontosságú szereplője a Tiszaújlaki kistérség mezőgazdaságának, mivel felvásárolja és feldolgozza a helyi gazdaságok által termelt zöldségeket és gyümölcsöket. A konzervgyár jelenléte stabil felvevőpiacot biztosít, ami lehetőséget teremt a helyi mezőgazdasági termelés növelésére. A tradicionális pékség és a konzervgyár hasonlóképpen fontos gazdasági szereplők, amelyek támogatják a helyi mezőgazdaságot és munkalehetőséget biztosítanak a kistérség lakói számára (Sáfi Gabriella, 2024).

A kistérségben az egyik legismertebb cukrászda a Tiszaújlaki „Lemák Cukrászda” (20. ábra). Ez is egy családi vállalkozás, a tulajdonosok pedagógusi hivatásukat hátrahagyva kezdtek bele vállalkozásukba. A garázsban kezdték, mára pedig már a környék egyik legkedveltebb

cukrászdáját üzemeltetik. Üzletük édességbolttal és pékséggel is bővült, ahol saját készítésű süteményeket, tortákat és pékárut értékesítenek. A cukrászda jellegzetessége, hogy személyre szabott süteményeket és tortákat készítenek, amelyek egyedi igényekhez és alkalmakhoz igazodnak, mint például esküvők, születésnapok és egyéb ünnepek. Emellett saját készítésű kézműves lekvárokat és mézeket is árúsítanak. A cukrászda nemcsak gazdasági értelemben fontos, hanem kulturális szempontból is jelentős szerepet tölt be Tiszaújlakon (Grimm B.–Karmacsi Z., 2021).



20. ábra. A Tiszaújlaki „Lemák Cukrászda”

Forrás: saját felvétel, 2025

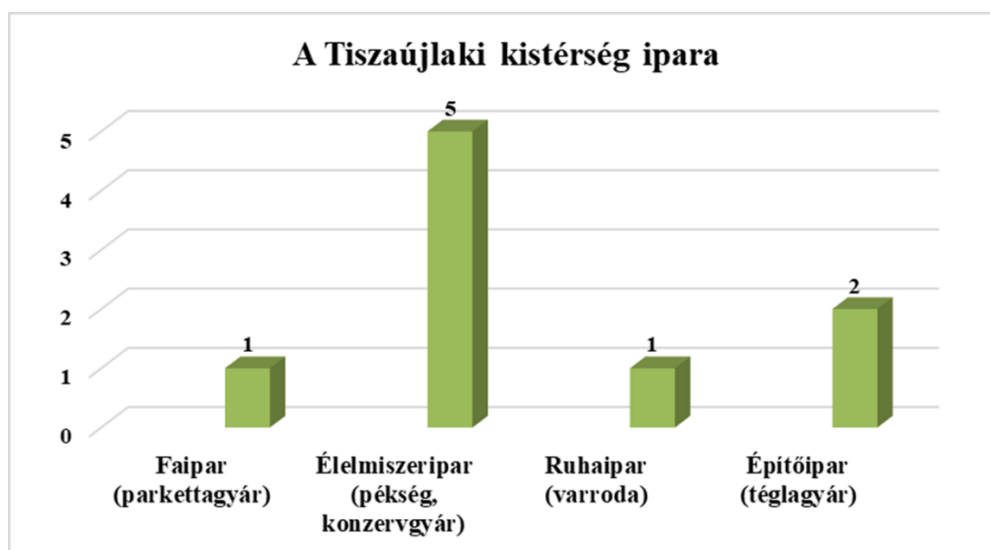
Az állattenyésztésnek és húsfeldolgozásnak is nagy jelentősége van a kistérség gazdaságán belül. Tiszaújlakon több kisebb húsbolt is működik, amelyek a környező falvak kisközségeitől vásárolják fel az állati termékeket, beleértve a sertés- és marhahúst. Ez a beszerzési stratégia csökkenti a logisztikai költségeket és támogatja a helyi gazdaságokat is, mivel biztosítja a gazdálkodók számára a megbízható piacot. Az üzemek változatos termékkínálattal rendelkeznek, amely magába foglalja a friss húsokat, a füstölt, a pácolt termékeket és az egyéb készítményeket is.

3.1.3 Textilipar

Tiszaújlakon a ruhaipar korábban virágzó iparág volt. Több varroda is működött itt, amelyek nagy szerepet játszottak a kistérség gazdaságában és foglalkoztatási szerkezetében is. Azonban az utóbbi években a háború és a munkaerőhiány hatására több is bezárt közülük. Jelenleg egy varroda működik a kistérségben, amely ágyneműk gyártására specializálódott. A varroda jelentős foglalkoztatási lehetőséget biztosít a kistérség lakosai számára, azonban a munkaerőhiány továbbra is komoly kihívást jelent, mivel korlátozza a termelés bővítésének lehetőségét.

3.1.4 Építőipar

A kistérség építőiparának fő pillérei a téglagyártás és a vasbetonelem-gyártás (21. ábra). Ezek az iparágak helyi munkahelyeket teremtenek és hozzájárulnak a térség gazdasági növekedéséhez, valamint infrastruktúrájának fejlődéséhez is. A Tiszaújlaki vasbetonelemgyár 1995-től működik, a kistérség építőiparának meghatározó szereplője. A gyár különböző betontermékeket állít elő, például betonblokkokat, járólapokat stb.



21. ábra. A Tiszaújlaki kistérség ipara

Forrás: saját szerkesztés, 2025

3.2 Mezőgazdaság

A Tiszaújlaki kistérségben igen nagy jelentősége van a mezőgazdaságnak. Mivel a kistérség természeti viszonyai kedvezőek, azaz, a legtöbb falu termékeny talajjal rendelkezik és

az éghajlati viszonyok is megfelelők, ezt kihasználva a helyi kisgazdák elterjedten foglalkoznak növénytermesztéssel és állattenyésztéssel is.

Ugyanakkor a kistérség mezőgazdasági szektorának további fejlődéséhez elengedhetetlen a modern eszközök beszerzése és a piacok hozzáféréseinek javítása.

A Tiszaújlaki kistérség növénytermesztését három fontosabb csoportra lehet osztani: szőlőtermesztés, gabonafélék termesztése, zöldség- és gyümölcsstermesztés.

A kistérségben több borászat is működik, amelyeknek nemcsak gazdasági, de kulturális jelentősége is van, hiszen a borkóstolók turisztikai vonzerőt jelentenek. Az egyik legnagyobb borászat Salánkon található.

A gabonatermesztés, különösen a búza, a kukorica és az árpa termesztése alapvető jelentőségű a régió mezőgazdaságában. A kistérség falvainak határaitban elterülő mezőkön sűrűn bevetett búzaföldeket, kukoricamezőket láthatunk. A gazdák kora tavasztól késő ősziig művelik a földeket. A gabonafélék termesztése igen fontos, mivel alapanyagokat biztosít az élelmiszeripar számára. Ugyanakkor ezek a termékek az állattenyésztést is segítik, mivel takarmányként is szolgálnak.

A Tiszaújlaki kistérségre jellemző a zöldség- és gyümölcsstermesztés is, amely úgyszintén hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez és az élelmiszer-ellátásához.

Verbőcön és Feketepatakon a zöldségstermesztés meghatározó ágazata a helyi mezőgazdaságnak, különösen a melegházi termesztés formájában. A legtöbb, zöldségstermesztésre szolgáló melegházat Feketepatakon találjuk. A melegházak lehetővé teszik, hogy a gazdák az év nagy részében, akár kedvezőtlen időjárási körülmények között is termeljenek. Feketepatak vízhálózata rendkívül kedvező, amit a helyi gazdák teljes mértékben kihasználják a melegházak üzemeltetésekor.

Salánk főképp mogyoró- és szőlőültetvényei révén kiemelkedő a kistérség gazdaságában. Mintegy 80 hektárnyi mogyoróültetvény található itt, ami jelentős volumenű termelést tesz lehetővé (www.umdsz.com.ua).

A fűcsemete-nevelés is jelen van a kistérség életében. Salánkon terül el az a 10 hektáros terület, ahol tölgy-, kőris-, juhar-, és hársfűcsemetét nevelnek, majd ezeket ültetik ki a salánki erdőben elvégzett vágások helyére. Ez a gazdaság 1950-től működik. Ebből látható, hogy a kistérségben élők fontosnak tartják az erdőgazdaság helyes működtetését is (Helyi szóbeli adatközlő, 2025).

Az állattenyésztés ágazatai közül a Tiszaújlaki kistérségre a szarvasmarha-, a sertés és a baromfitenyésztés jellemző. Az állattenyésztésnek nagy jelentősége van az élelmiszeripar fejlődésében, mivel egyaránt fontos szerepet játszik a húsfeldolgozás és a tejtermékek előállítása terén. A húsipari termékeket a kistérség hentesboltjaiban értékesítik. A legnagyobb szarvasmarha állománnyal rendelkező település a térségben Puskino (Mizsliszne).

Tehát, a kistérség mezőgazdasága sokszínű és a hagyományokra épülő, de annak érdekében, hogy hosszú távon fennmaradjon és fejlődjön, szükség van a gazdaság folyamatos fejlesztésére és megfelelő (állami) támogatására.

3.3 Kereskedelem és szolgáltató szféra

A Tiszaújlaki kistérség szolgáltató szférája igen széleskörű, intézményei, cégei, üzletei a lakosságot biztonságosan ellátják, illetve sokak számára biztosítanak munkát és megélhetést.

A kistérségben összesen kilenc iskola működik, ebből öt középiskola, négy pedig általános iskola. A kilenc intézményből nyolc tartozik a Tiszaújlaki kistérség költségvetésébe, egy – a Karácsfalvai Sztojka Sándor Görögkatolikus Líceum – pedig magánintézményként működik. Utóbbi intézményben jelenleg 182 diák tanul (www.zk.isuo.org, www.sztojkaliceum.com).

Óvodák közül hét működik a kistérség költségvetéséből, illetve egy magánóvoda is van, Feketepatakon – a „Fenyőfácska” református óvoda (22. ábra). Ez az intézmény 2001-ben, Homoki Gábor református lelkész kezdeményezésére nyitotta meg kapuit (www.zk.isuo.org, www.potokdnz.klasna.com).



22. ábra. A Feketepataki „Fenyőfácska” Református Óvoda

Forrás: <https://potokdnz.klasna.com/uk/site/index.html>

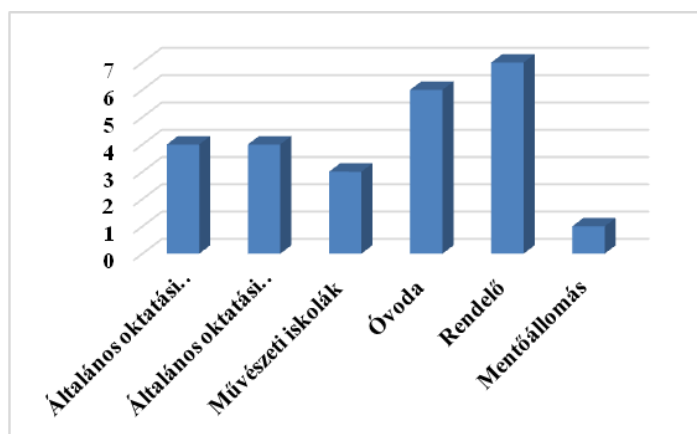
Az oktatási intézmények közé tartoznak a művészeti iskolák is. A Tiszaújlaki kistérségben összesen három ilyen intézmény működik a „Tulipán Tanoda” hálózatában. A Tulipán Tanoda Magyar Népművészeti Iskola célja, hogy a magyar népi táncok, játékok, kézművesmesterségek történetével ismertesse meg az érdeklődő fiatalokat, valamint hangszeres oktatásban is részesítse a tanulókat (www.tulipantanoda.com.ua).

A Tiszaújlaki kistérség egészségügyi intézményei szintén fontos szerepet töltenek be a helyi lakosság életminőségének alakításában. Az egészségügyi ellátóhelyek száma és sűrűsége meghatározza a lakosság hozzáférését az egészségügyi ellátáshoz, beleértve a betegségmegelőző diagnosztikai és sürgősségi szolgáltatásokat is (23. ábra).

A kistérségben hét orvosi rendelő működik, amelyek biztosítják a lakosság számára az alapvető orvosi ellátást. E rendelők háziorvosi, gyermekgyógyászati és fogászati szakellátást nyújtanak és a kistérség költségvetéséből működnek. Tiszaújlakon található a Keresztény Egészségügyi Központ, amely magánjellegű intézmény – a Munkácsi Keresztény Egészségügyi Központ tiszaújlaki fiókkintézete – 2003 augusztusában kezdte meg működését. Ez a rendelő nem csak a helyi betegeket látja el, de előzetes bejelentkezéssel a környező városokból (Nagyszőlős, Beregszász) és más kistérségek falvaiból is érkeznek ide páciensek. A szakorvosok közt is vannak, akik más vidékről érkeznek, heti egy-két alkalommal (www.vylocka-gromada.gov.ua, <https://karpataljalap.net/2023/07/27/keresztyen-egeszseguyi-kozpont-tiszaujlakon>).

Az egészségügyi ellátórendszerhez tartoznak a gyógyszerárak is. A kistérségben több patika is működik, amelyek közül kettő 24 órás ügyeletet is biztosít.

A Tiszaújlaki kistérség saját mentőszolgálattal rendelkezik, amely szintén 24 órás ügyeletet tart fenn a lakosság számára. Emellett a kistérségnek saját tűzoltósága is van, amelyet 2011-ben Baka Ferenc hozott létre. A helyi tűzoltóparancsnokság két felszerelt tűzoltóautóval rendelkezik (Helyi szóbeli adatközlő, 2025).



23. ábra. A helyi önkormányzati szervek költségvetéséből fenntartott intézmények

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A szolgáltató szférához tartoznak a nagyobb és kisebb élelmiszeráruházak, boltok, ABC-k is. Ezek között az a különbség, hogy, míg az élelmiszeráruházak nagy(obb) árukészlettel, raktárokkal rendelkeznek, és valamilyen áruházláncához tartoznak, a kisboltok és ABC-k inkább családi vállalkozások. A Tiszaújlaki kistérség központjában, Tiszaújlakon három nagy supermarket is van: a SPAR, a B-max és az Amбap. A legrégebben működő ezek közül a B-max, amelyben többnyire a külföldről ide érkezők vásárolnak.

Az Amбap a legfiatalabb supermarket, amely csupán pár éve nyitotta meg kapuit a vásárlók előtt (24. ábra).



24. ábra. A Tiszaújlaki Amбap supermarket

Forrás: saját felvétel, 2025

A SPAR egy nemzetközi, hollandiai székhelyű élelmiszer-üzletlánc, amely a világ 48 országában van jelen, többek között Ukrajnában is. A kistérségben az üzlete 2019-től működik.

A Tiszaújlaki kistérségben működő ABC-k többnyire családi vállalkozások. Nemcsak a kistérség központjában található kisüzletek, hanem a kistérséghez tartozó falvakban is. Tiszaújlakon 11, Tiszaújhelyben 3, Oroszvölgyön 2, Mátyfalván 4, Verbőcön 3, Feketepatakon 5, Salánkon 8, Puskinon 6, Tiszakeresztúrban 5, Karácsfalván pedig 1 ABC üzemel. Továbbá, kistérség-szerte 7 vas- és háztartási üzlet, 6 traktoralkatrész-bolt és egy mezőgazdasági szaküzlet is működik.

A kereskedelmi szolgáltatásokhoz tartoznak még a virágkereskedések is, amelyek elsősorban a helyi lakosok igényeit veszik figyelembe. Kaphatók ezekben vágott virágok, cserepes dísznövények, valamint dekorációs termékek is. Ugyanakkor vannak az üzletek között olyanok is, amelyek esküvők, ünnepek dekorálására szakosodtak. A Tiszaújlaki kistérségben összesen négy virág- és ajándékbolt működik.

A térségben több vállalkozó is foglalkozik gyermek- és felnőtttruházat értékesítésével. Másrészt, a térségben a használtruha-kereskedés is jelen van.

A Tiszaújlaki kistérség kapcsán ki kell térnünk a töltőállomások számára és elhelyezkedésére is. A kistérségben összesen öt benzinkút található, amelyek benzint és dízelüzemanyagot egyaránt kínálnak a fogyasztóknak. A benzinkutak általában országos üzemanyagtöltő hálózatok részei, de van köztük helyi szolgáltató is. A kutak általában a közlekedési csomópontok vagy főútvonalak mentén helyezkednek el. A kistérségben az autósok igénybe vehetnek három autós állomást is, ahol a szolgáltatás önkiszolgáló alapon működik.

A térség vendéglátóhelyeire a konyha sokszínűsége jellemző: nemcsak a magyar és az ukrán konyha ételeit kínálják, hanem az itt élő egyéb népek ételeit is felszolgálják a fogyasztóknak. A vendéglátó egységek osztályozásánál figyelembe kell venni a vendéglátóhelyek kapacitását, típusait, valamint a szolgáltatások minőségét (25. ábra).

Ezek alapján a kistérség vendéglátóhelyeit négy csoportra lehet osztani:

- Étterem – a helyi és kárpátaljai ételek széles választékát, hagyományos és újkori ételeket kínálnak;
- Kávézók – a vendégeket kellemes környezetben várják kávékülönlegességekkel, süteményekkel és üdítőkkel;

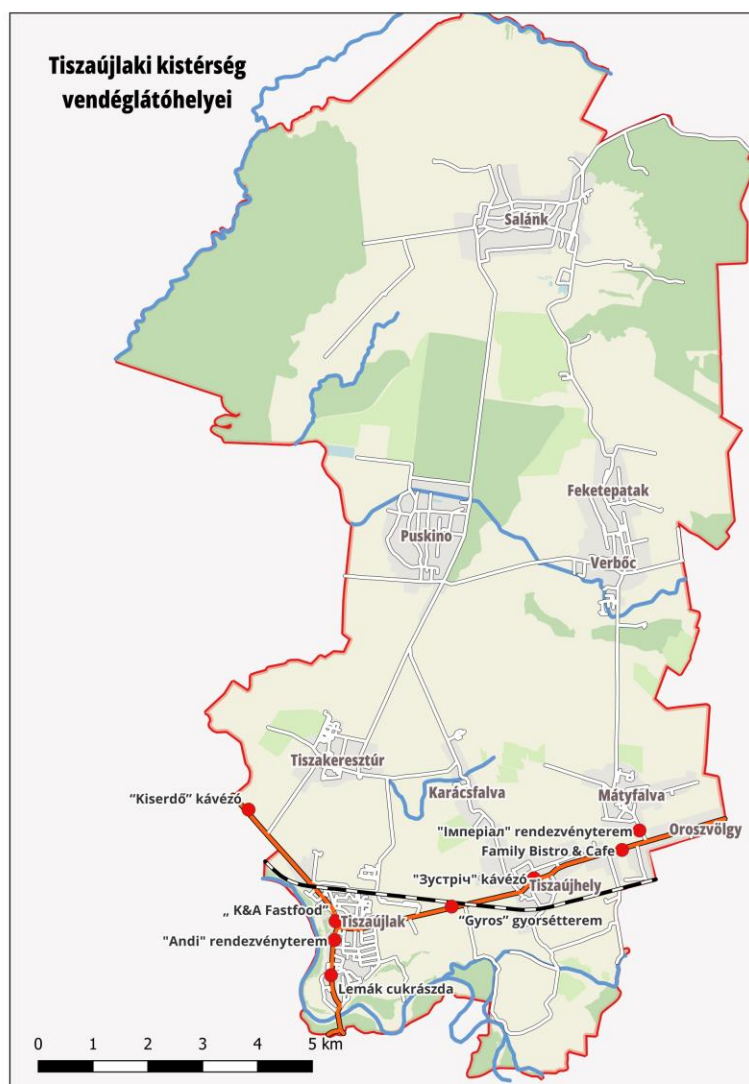
- Cukrászdák – süteményekkel és koktélokkal várják a fogyasztókat;
- Bárok, sörözők – alkoholos italokat szolgálnak fel.

A Tiszaújlaki kistérségben nyolc vendéglátó egység található, amelyek széles kínálattal várják az ideérkezőket (3. táblázat).

3. táblázat. A Tiszaújlaki kistérségben található vendéglátóhelyek

A Tiszaújlaki kistérség vendéglátóhelyei	
Tiszaújlak	Lemák Cukrászda K&A Fastfood Gyros Gyorsétterem Andi Rendezvényterem
Tiszakeresztúr	Kiserdő Kávézó
Tiszaújhely	Зустріч Kávézó
Oroszvölgy	Family Bistro & Café
Mátyfalva	Імперіал Rendezvényterem

Forrás: saját szerkesztés, 2025



25. ábra. A Tiszaújlaki kistérség vendéglátóhelyei

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A vendéglátóhelyek közül kiemelkedik a csetfalvai és tiszakeresztúri bekötőutak között található Kiserdő Étterem és Kávézó, amely 2005-ben nyílt, tulajdonosa Kurica Miklós. Többek között többféle pizzával, hidegtalakkal, meleg ételekkel várja a vendégeket, az utóbbi egy évben pedig szobafoglalásra is van lehetőség. Emellett a terület, amely gondozott parkkal rendelkezik, esküvői fotózások számára is helyszínt biztosít. Jelentős még a K&A Fastfood vendéglátó egység is, amely Tiszaújlak központjában található, és ahol gyorsételekkel várják elsősorban a fiatalokat (Grimm B.–Karmacs Z., 2021).

A kistérségben két rendezvényterem is működik, amelyek bár-része a hétköznapiakban is üzemel. Az egyik a Tiszaújlaki Andi, a másik a mátyfalvai Империял Rendezvényterem. A kettő közül az Andi a nagyobb, amely 150 személy befogadására képes (26. ábra).



26. ábra. A Tiszaújlaki Andi Rendezvényterem

Forrás: saját felvétel, 2025

A Tiszaújlaki kistérség vendéglátóipari szolgáltatóinak fejlődése nagyban függ a gazdaságra gyakorolt hatásuktól és az ideérkező turisták számától. A vendéglátóipar fejlődése nemcsak a gazdasági növekedést, de a kulturális és természeti értékek népszerűsítését is elősegíti.

3.4 A Tiszaújlaki kistérség fejlesztési projektjei

Amikor 2021-ben létrejöttek a kistérségek, a Tiszaújlaki kistérség újdonsült vezetése elhatározta, hogy fellendíti a régió idegenforgalmát. Ennek érdekében a kistérségben különböző területi fejlesztési terveket dolgoztak ki. A kistérségi tanács ülésén először feltérképezték a tagtelepülések fejlesztési lehetőségeit. Ennek során arra a következtetésre jutottak, hogy több olyan épület is van, amelyek felújítás után a gazdaság és a turizmus fellendülését segíthetnék elő. Továbbá felvetették a műfüves focipálya létrehozását Verbőcön, a salánki iskola és a Tiszaújhelyben található Újhelyi-kúria teljes körű renoválását, és megszavazták a Tiszaújlaki

Sóház újjáépítését is. Ugyanakkor nagy figyelemmel fordultak a kistérség infrastruktúrájának fejlesztési tervéhez is. Ezen belül a közlekedési útvonalak, hidak újjáépítését és korszerűsítését javasolták elsősorban (Tiszaújlaki Polgármesteri Hivatal, 2024).

E tervek megvalósítása azonban, sajnos, komoly akadályokba ütközött, mivel 2022-februárjában kitört az orosz-ukrán háború. Ugyanakkor néhány kisebb projektet így is sikerült véghezvinni, mint például az utak részleges javítását Tiszaújlakon, Tiszaújhelyben, Salánkon, Verbőcön, Mátyfalván, Puskinon.

A következő projekt, amit megvalósítottak a kistérségben, a falvak közösségi ivóvíz-ellátását és szennyvízkezelését biztosító technológiai vezetékek innovatív helyreállítása volt. Ennek eredményeként Salánk, Puskinó, Feketepatak és Verbőc lakossága már új víz- és csatornarendszerrel rendelkezik.

2021. június 12-én Verbőcön átadták a műfűves focipályát. A pálya korszerű borítással és megvilágítással rendelkezik. A Salánki Mikes Kelemen Középiskola renoválásának projektjét is megvalósították.

A 2000-es években az Újhelyi család kúriája a „Halászek Alapítvány” tulajdonába került, majd a Görögkatolikus Ifjúsági Szervezet kivásárolta és ifjúsági központot akart benne létrehozni. Sajnos, egyelőre ez a terv (27. ábra) is megghiúsult, mint ahogy a Tiszaújlaki Sóház felújítási projektje is komoly akadályba ütközött.



27. ábra. Az Újhelyi család kúriájának újjáépítési projektje

Forrás: <https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/tiszaujhelyi-kuria-megis-megmarad/>

A legújabb projekt, amely a háború alatt valósult meg a kistérségben, a Tiszakeresztúrban épülő lakások kialakítása volt. Ezeket egy régi iskola épületében alakították ki a háború elől menekülők számára. Ez a projekt még folyamatban van.

Az említett projekteken kívül a kistérségnek még sok terve van, amelyeknek a megvalósítására mintegy 7-8 millió hrvnyát tudnának a költségvetésből fordítani, de, sajnos, a háború kitörése és a befektetők hiánya miatt a tervezők kénytelenek szüneteltetni a tervek kivitelezését (Tiszaújlaki Polgármesteri Hivatal, 2024).

IV. FEJEZET. A TISZAÚJLAKI KISTÉRSÉG IDEGENFORGALMI LEHETŐSÉGEI

4.1 A Tiszaújlaki kistérség idegenforgalmának általános jellemzése

A Tiszaújlaki kistérség mind építészeti, mind kulturális vonzerőkben és természeti látnivalókban igen gazdag. Míg régebben igen nagy értéket tulajdonítottak az erdőknek, addig napjainkban igen kevesen használják ki ezt a turisztikai vonzerőt. Kiaknázatlan terület még a Salánkon 200 ha-n elterülő szőlőültetvény, amely ugyan fel van osztva több tulajdonos között, de megfelelő befektetéssel és fejlesztéssel kiváló borpincészet válhatna belőle, amely idevonzaná a turistákat.

Építészeti vonzerőkben is bővelkedik a Tiszaújlaki kistérség. Az idelátogató turistákat különböző felekezeti templomok várják, amelyek szabadon látogathatók. A kistérség szinte minden településén megtalálhatók a református-, görög- és római katolikus templomok. De Oroszvolgyben például ortodox templom is látogatható. Minden templomnak megvan a saját története és vonzereje.

De nemcsak a templomok vonzzák a kistérségbe a látogatókat. Tiszaújlakon a Turul-émlékműnél állhatnak meg, majd megtekinthetik a Tiszaújlaki Sóházat. Tiszaújhelyen az Újhelyi család kúriáját nézhetik meg az ide látogatók. Pl. Salánkon a turisták leróhatják kegyeletüket a sztálinizmus áldozatainak emlékművénél.

A háború kitörése előtt a Tiszaújlaki kistérségben is sokáig zajlott a kulturális rendezvények és fesztiválok különböző szervezetek általi megszervezése és megrendezése. Az egyik legismertebb ilyen nagyszabású rendezvény az 1995-től évente megrendezett Jurta-tábor, amely egyidőben 50 gyermek befogadására volt képes. Ide különböző helyi és külföldi kézműves mestereket hívtak meg, akik megtanították a gyermekeket saját mesterségükre. A résztvevőknek továbbá lehetőségük volt kipróbálni az íjászatot és lovaglást is. E rendezvény a mai neve: „Mikes Kelemen Hagyományörző Alkotótábor” (<https://kmpsz.uz.ua/hirek/beszamolo-a-mikes-kelemen-hagyomanyorzo-alkototabor-tevekenysegerol.html>).

Mindezek ellenére, az idegenforgalomnak a tiszaújlaki kistérségben ma csupán viszonylag csekély gazdasági jelentősége van. Ebben a régióban az idegenforgalmi lehetőségek fejlesztése terén több tényezőre is építhetnének, beleértve például a történelmi nevezetességeket, a természeti adottságokat és a határ menti helyzetből adódó előnyöket.

4.2 A Tiszaújlaki kistérség vonzerőleltára

Az idegenforgalom fellendülésének egyik legfontosabb előfeltétele egy térségi vonzerőleltár összeállítása (4. táblázat). Ugyanis, ahhoz, hogy minél több turista látogasson el a kistérségbe, fontos, hogy az érdeklődők is megismerhessék a helyi vonzerők listáját. A vonzerő, mint tudjuk, meghatározza a keresletet és a kínálatot is: a kereslet a turisták érdeklődési körét, a kínálat pedig a turisztikai termékek sokféleségét és színvonalát. Így a turisztikai vonzerő a turizmus fejlesztésének egyik legfontosabb kiindulópontja. Fontos a vonzerők tudatos fejlesztése és bemutatása annak érdekében, hogy egy régió magához vonzza a turistákat, ezáltal versenyképes termék jöjjön létre. A vonzerők megfelelő bemutatása nemcsak a turisták számát növeli, de hozzájárul az adott kistérség ismertségéhez, gazdasági fejlődéséhez is. A vonzerők turistákkal való megismertetése történhet akár turisztikai irodákon keresztül vagy egy útikalauz kiadásával, melyben a vonzerők leírását és a hozzájuk vezető közlekedési útvonalakat tüntetik fel.

4. táblázat. A Tiszaújlaki kistérség turisztikai vonzerőleltára

№	A vonzerő megnevezése	Keletkezési év	Földrajzi koordináták	Nyitva tartás	Elérhetőség	Belépőjegy / Látogatottság
Tiszaújlak						
1	Görögkatolikus templom	1806	48°06'37.2" 22°50'26.4"	csak előzetes bejelentkezéssel	+380683050155	ingyenes
2	Római katolikus templom	1788	48°06'43.8" 22°50'11.3"	csak előzetes bejelentkezéssel	+380979240804	ingyenes
3	Református templom	1903	48°06'13.1" 22°50'09.4"	csak előzetes bejelentkezéssel	ujlakirefegyhas@gmail.com	ingyenes
4	Ortodox templom	n. a.	48°06'38.2" 22°50'36.3"	csak előzetes bejelentkezéssel	n. a.	ingyenes
5	Sóház	1417	48°06'39.0" 22°50'12.8"	zárva	n. a.	n. a.
6	Turul-madár emlékmű	1903	48°05'34.3" 22°50'19.4"	0-24	n. a.	ingyenes
Tiszaújhely						
7	Református templom	14–15. század	48°07'06.6" 22°53'05.9"	csak előzetes bejelentkezéssel	+380684088953	ingyenes
8	Görögkatolikus templom	1926-1928	48°07'06.9" 22°53'15.2"	csak előzetes bejelentkezéssel	n. a.	ingyenes
9	Ujhelyi család kúriája	n. a.	48°07'05.8" 22°53'06.9"	zárva	n. a.	n. a.
Karácsfalva						
10	Szent Mihály Görögkatolikus Templom	1800-as évek	48°07'49.6" 22°52'08.5"	csak előzetes bejelentkezéssel	felújítás alatt	n. a.
11	Zékány János emléktábla			0-24	n. a.	ingyenes
Oroszvölgy						
12	Ortodox templom	2000-es	48.125438	csak előzetes	n. a.	adományt

		évek	22.912970	bejelentkezéssel		elfogadnak
Mátyfalva						
13	Református templom	15. sz.	48.130531 22.907010	csak előzetes bejelentkezéssel	n. a.	ingyenes
14	Görögkatolikus templom	1710	48.131229 22.907428	csak előzetes bejelentkezéssel	+38096 836 0259 matyfalva.katolikus@gmail.com	ingyenes
Verbóc						
15	Református templom	1828	48.169229 22.904025	csak előzetes bejelentkezéssel		ingyenes, adományt elfogadnak
16	Görög- és római katolikus templom	2007		csak előzetes bejelentkezéssel	+380673120126	ingyenes, adományt elfogadnak
17	Werbőczy István emlékmű			0-24		ingyenes
Feketepatak						
18	Református templom		48.185131 22.902833	csak előzetes bejelentkezéssel		ingyenes
Salánk						
19	Református templom	1390-1405	48.135240 22.528520	csak előzetes bejelentkezéssel	n. a.	ingyenes, adományt elfogadnak
20	Görögkatolikus templom	1878	48.226872 22.888386	csak előzetes bejelentkezéssel	n. a.	ingyenes, adományt elfogadnak
21	Sztálinizmus áldozatainak emlékműve	1989	48.135240 22.528520	0-24	n. a.	ingyenes
22	II. Rákóczi Ferenc, Szent István és Mikes Kelemen szobra	2000-es évek	48.134920 22.531090	0-24	n. a.	ingyenes

23	Romzsa Tódor szobra	2006	48.137290 22.535450	0-24	n. a.	ingyenes
24	Az utolsó kuruc országgyűlésre állított dombormű	2019	48.135050 22.533710	0-24	n. a.	ingyenes
25	Mikes-kút	n. a.		0-24	n. a.	ingyenes
26	Tájház		48.136500 22.533680	csak előzetes bejelentkezéssel	rekakesz@gmail.com	
Tiszakeresztúr						
27	Református templom	1870	48.138243 22.836474	csak előzetes bejelentkezéssel	+38 097 683 8423	ingyenes
28	Görögkatolikus templom	n. a.	48.137196 22.833238	csak előzetes bejelentkezéssel	n. a.	ingyenes

Forrás: saját szerkesztés, 2025

A vonzerőleltár elkészítése után látható, hogy a kistérségben a kulturális és a történelmi vonzerők dominálnak, azon belül is meghatározó szerepe van a szakrális építészetnek.

A kistérség minden településén, így központjában is megtalálhatók a különböző felekezeti hovatartozású templomok. Ezek közül a legismertebb a tiszaujlaki római katolikus templom, amely 1332-ben épült, majd a tatárdúlás idején lerombolták. A mai, barokk stílusú templomot 1788-ban Szent Ilona tiszteletére szentelték fel. A templom tornya klasszicista stílusban épült, a bejárat fölött pedig egy szobor látható, amely a Szentháromságot ábrázolja.

A térségben élen él a Rákóczi-kultusz is: Tiszaujlak határában 1903. május 21-én állították fel az első Turulmadaras emlékművet (28. ábra), a Rákóczi-szabadságharc 200. évfordulójának alkalmából (www.cbc-artspace.com).



28. ábra. A Tiszaujlaki Turul-emlékmű

Forrás: <https://cbc-artspace.com/locations/a-tiszaujlaki-turul-emlekmu-pamyatnik-turul/>

A szabadságharc évfordulója alkalmából ünnepség keretében minden évben megkoszorúzzák az emlékművet. Mivel a Turul-emlékmű az ukrán-magyar határ közvetlen szomszédságában található, megfelelő fejlesztési stratégiával növelhető a kistérség idegenforgalma.

A Tiszaújlaki kistérség vonzerői közül a legfiatalabb a Salánki Tájház (29. ábra), amely 2023 őszén került átadásra. A Tájház létrehozása a HUSKROUA program segítségével vált lehetségessé. Az ide látogató turisták, többek között, megismerkedhetnek a bodnarmesterség szerszámaival, a hordókészítéssel, valamint több kézműves foglalkozáson is részt vehetnek (pl. szövés elsajátítása). A Tájházban nemcsak a régi kézműves mesterségekkel találkozhatnak a látogatók, hanem a házon belül több szoba is található, amelyek a 60-80-as évek szokásai, divatja szerint vannak berendezve, a konyha berendezése pedig még korábbi kort idéz (www.kmmi.org.ua).



29. ábra. A Salánki Tájház

Forrás: saját felvétel, 2025

A régió idegenforgalmának fejlődése érdekében annak kulturális, történelmi értékeit, kincseit ötvözni kell a természeti adottságokkal. Fontos figyelembe venni az ideérkező turisták különböző igényeit és ennek megfelelően színes és minőségi programokat szervezni. A vonzerők egyesítése és fejlesztése biztosítja a kistérség számára, hogy versenyképes és egyedi turisztikai célponttá váljon.

V. A TÉMA HASZNOSÍTÁSA A KÖZÉPISKOLAI OKTATÁSBAN

Figyelembe véve az általános és középiskolai földrajzoktatás tanterveit, a választott téma eredeti formájában és tartalmával nem tanítható egyetlen tantervi földrajzórán sem. Ezt átgondolva, arra a következtetésre jutottam, hogy a legjobb lehetőség e téma feldolgozására egy honismereti fakultatív foglalkozás/tanulmányi kirándulás keretében kínálkozik.

A honismereti kirándulás alapelvei és céljai:

- lakókörnyezetünk megismerése különböző módszerek és eszközök segítségével;
- a Tiszaújlaki kistérség földrajzi nevezetességeinek felfedezése, megismertetése interaktív játékok keretében, a szabadban;
- a kistérség történelmi és kulturális értékeinek bemutatása és megismertetése a kirándulás alkalmával;
- idegenforgalmi lehetőségek megjelenítése térképen.

Fejlesztendő kompetencia területek:

- a tanulókkal való kommunikáció fejlesztése, a feldolgozandó információ megértésének és elsajátításának fejlesztése;
- a csapatmunka ösztönzése a tanulók körében;
- a térképismeret fejlesztése terepen;
- hazaszeretetre való nevelés a kistérség földrajzi szépségeinek feltárásával.



Az iskolások alapkészésének követelményei:

Mind a földrajzoktatás, mind a honismereti foglalkozások nagy súlyt fektetnek arra, hogy a tanulók minél behatóbban ismerjék meg saját lakókörnyezetüket, otthonuk földrajzi elhelyezkedését.

Cél: minél több ismeretet átadni a tanulóknak szülőhelyükről, a kistérség kultúrájáról, történelméről. Megismertetni a különböző idegenforgalmi lehetőségeket és átadni a kistérségre vonatkozó alapvető ismereteket (5. táblázat).

Eszközök: térkép, feladványok az interaktív játékokhoz, mobiltelefon (QR-kód leolvasáshoz).

5. táblázat. A tanulmányi kirándulás tervezete

№	Az objektum megnevezése	Az objektum jellemzői
1	<p>Turul-emlékmű</p> 	<p>Turulmadár – a Rákóczi-szabadságharc első győztes csatájának emlékére készült emlékmű, amelyet 1903-ban állítottak a 200. évforduló alkalmából. Az emlékmű 8 méter magas és négy részből áll: egy alapkőből, egy szöveges alapból, egy obeliszkből és egy gömbből a turulmadárral, amely egy kuruc kardot tart a csőrében. Az emlékműhöz lépcső vezet fel.</p>
2	<p>Sóház</p> 	<p>A tiszaujlaki sóházat Zsigmond király alapította 1417-ben. A só szállítását szekéren végezték. Többek között ezzel foglalkozott Esze Tamás jobbágy is, a Tiszaújlak–Debrecen útvonalon. 1702-ben összeveszett a tiszaujlaki sóház tisztjével, mert az lopással gyanúsította meg. A szekeret, amin a sót szállította, elkobozták, a Tarpán lévő házat pedig kifosztották.</p> <p>Esze Tamás ezt a tettet nem felejtette el, és rá egy évre, a Rákóczi-szabadságharc kitörése idején bosszúból 40 lovasból álló csapatával a sóházat elfoglalta. Az épület falán ma emléktábla jelzi, hogy a szabadságharc első harci eseménye a sóház elfoglalása volt, Esze Tamás vezetésével.</p>
3	<p>Salánki Tájház</p>	<p>A salánki tájház 2023-as megnyitását hosszú tervezés és várakozás előzte meg. Salánknak igen gazdag történelme van, hiszen Rákóczi itt tartotta utolsó kuruc tanácskozását, többek között ez inspirálta a tájház létrehozását. A tájházban a látogatók megtekinthetnek több szobát, amelyek a 60-80-as évek divatja szerint</p>

		<p>vannak berendezve, és megismerkedhetnek az elmúlt korok kézművességével is.</p>
--	---	--

Forrás: saját szerkesztés, 2025

6. táblázat. A meglátogatandó objektumok kirándulási potenciáljának értékelése

Nő	Az objektum megnevezése	Vonzerő szintje	Közlekedési elérhetőség
1	Turul-emlékmű	magas	kielégítő
2	Sóház	közepes	kielégítő
3	Salánki Tájház	magas	kielégítő

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Kirándulási útvonal, távolságszámítás:

A honismereti kirándulás kiindulópontja a Tiszaújlaki Turul-emlékmű.

Az útvonal teljes hossza: 42,5 km

Az egyes objektumok közötti távolságok:

1. Turul-emlékmű–Sóház: 2,5 km / 10 perc
2. Sóház–Salánki Tájház: 20 km / 30 perc
3. Salánki Tájház–Tiszaújlak: 20 km / 30 perc

A honismereti kirándulás tartalmi ismertetése

A tiszaujlaki kistérség idegenforgalma, történelme és kulturális élete megismerésének céljából a tanulók a kirándulás kiinduló pontjától kezdve folyamatosan ismerkednek meg a kistérség értékeivel, nevezetességeivel (7. táblázat).

Cél a vidék turisztikai attrakcióinak megismerése a létrehozott vonzerőleltár segítségével, továbbá idegenforgalmi fejlesztési javaslatok megfogalmazása.

A kirándulás alatt a diákok megtekinthetik a helyi emlékműveket, templomokat, szobrokat is.

A kirándulás záró mozzanata a látogatás a Salánki tájházba, ahol a kistérségben kialakult mesterségek hagyományaival ismerkedhetnek meg, illetve részt vehetnek különböző kézműves foglalkozásokon. A tájházban megtekinthető egy Rákóczi-szoba, amelynek meglátogatása jól illeszkedik a kirándulás tematikájába.

7. táblázat. A kirándulás technikai leírása

Útvonal	Megállóhely	Objektum	A megtekintés időtartama	Fontosabb információk	Szervezési teendők	Bemutató technikái
Az első megálló a Tiszaújlaki Turul-emlékmű	Megálló a Turul-emlékmű mellett	Turul-emlékmű	30 perc	A Turul-emlékmű történetének felelevenítése. Az emlékmű rövid bemutatása	A jelenlét ellenőrzése. Az osztály bevonása a beszélgetésbe. Csoportkép készítése	Tömör bemutatás, a teljes idő: 30 perc. Figyelemfelkeltés, beszélgetés
Sóház	Megálló a Sóház előtti parkolóban	Sóház	20 perc	Ismerkedés az épület történetével	Csoportkép készítése az épület előtt	Rövid, tömör bemutatás, az itt töltött idő: 20 perc
Salánki Tájház	Megálló a tájház előtt	Tájház	1 óra 30 perc	Információ-átadás a tájház történetéről. A	A tanulók figyelmének felkeltése, a	A szobák megtekintése, ebéd. A

				tanulók megismerteté- se az elmúlt korok kézműves foglalkozása- ival.	szobák folyamatos megtekintése és bemutatása	tájházban töltött teljes idő: 1 óra 30 perc.
--	--	--	--	---	---	---

Forrás: saját szerkesztés, 2025

Házi feladat:

A túra alatt szerzett információk alapján rövid beszámoló készítése a látottakról. Továbbá közös kollázs készítése, amely tartalmazza a meglátogatott helyszíneket és a megszerzett tapasztalatokat.

Következtetések

Diplomamunkám megírása alatt és után arra a következtetésre jutottam, hogy a kistérségben igen jelentős turisztikai potenciál rejlik.

Kutatásaim bizonyítják, hogy az itt élő emberek szívesen foglalkoznak a turizmussal és mindent megtesznek annak érdekében, hogy az ide érkezők jól érezzék magukat, széleskörű ismereteket szerezve a kistérség történelméről és kultúrájáról.

A kutatás során megállapítottam, hogy a kistérség rendelkezik mindazon lehetőségekkel, amelyek elősegíthetik gazdasági fejlődését, továbbá azokkal a természeti, kulturális és történelmi adottságokkal is, amelyek képesek a térségbe vonzani a turistákat.

E kutatások eredményeinek hasznosítására lehetőség van az általános és/vagy középiskolai fakultatív földrajzoktatás keretein belül, ami lehetőséget biztosít a fiatalok számára, hogy megismerjék szülőföldjük történelmi múltját, kultúráját, és megtanulják értékelni is azokat. Emellett ráirányítja a tanulók figyelmét arra, hogy a pályaválasztási lehetőségek között érdemes az idegenforgalmi szakmákat is számításba venni.

Összegzés

Diplomamunkám célja a Tiszaújlaki kistérség idegenforgalmi értékeinek bemutatása volt, valamint az eredmények hasznosítása az iskolai földrajzoktatásban. A kutatások rávilágítottak, hogy a kistérség a jövőben is hozzájárulhat a vidék társadalmi-gazdasági fejlődéshez és hívogató célponttá válhat a turisták számára.

A munka öt fejezetből áll. Az elsőben a kistérség földrajzi jellemzőit, illetve a lakosság demográfiai és népességföldrajzi sajátosságait tárom fel.

A második fejezetben a kistérséghez tartozó településekről esik szó. Itt bemutatásra kerül a települések földrajzi elhelyezkedése, történeti fejlődése és természeti adottságai.

A harmadik fejezet a Tiszaújlaki kistérség gazdaságáról és annak fejlesztési lehetőségeiről szól. Itt jellemzésre kerül a természeti környezet hatása is, amely fontos tényezője a települések társadalmi-gazdasági fejlődésének is.

A negyedik fejezetben az idegenforgalmi lehetőségek feltárását és a vonzerőleltárt találjuk, továbbá a főbb turisztikai értékek bemutatását. Az összeállított vonzerőleltár hozzájárulhat a kistérség idegenforgalmának célzott fejlesztéséhez.

Az ötödik fejezet a téma iskolai hasznosításáról szól. Ebben egy kirándulási útvonal került kidolgozásra, amely jól alkalmazható pl. honismereti szakkörök keretein belül. A kirándulás lehetőséget ad arra, hogy a tanulók jobban megismerjék környezetüket, lakóhelyüket.

A diplomamunka megírásához számos nyomtatott szakirodalmat és internetes forrást használtam fel. Ezek mellett szóbeli adatközlőkként segítségemre voltak a Tiszaújlaki kistérség előljárói, tisztviselői és az egyházak képviselői is.

РЕЗЮМЕ

Метою моєї дипломної роботи було представлення туристичних цінностей Вилоцької територіальної громади, а також використання теми при викладанні географії у середній школі. Проведені дослідження засвідчили, що територіальна громада в майбутньому може стати привабливим напрямком для туристів, а загалом – сприяти соціально-економічному розвитку й інших сільських місцевостей краю.

Робота складається з п'яти розділів. У першому розділі розкриваються географічна характеристика громади, а також демографічні та географічні особливості населення.

Другий розділ присвячений населеним пунктам, що входять до територіальної громади. В ньому подані географічні відомості про них, історія їх розвитку та природні умови.

У третьому розділі йдеться про економіку Вилоцької територіальної громади та можливості її розвитку. Також охарактеризовано вплив природного середовища краю на господарство й туризм, яке і в загальному є важливим чинником соціально-економічного розвитку населених пунктів.

Четвертий розділ присвячений вивченню туристичних можливостей та опису основних туристичних привабливостей громади. В ньому складений перелік туристичних цінностей, який може сприяти цілеспрямованому розвитку туризму в регіоні.

П'ятий розділ займається освітнім використанням теми в школі. Тут розроблено маршрут екскурсії, який добре застосовується, наприклад, у рамках краєзнавчих гуртків. Така екскурсія дає змогу учням краще пізнати своє природне середовище та місце проживання.

Під час написання дипломної роботи було використано велику кількість друкованих наукових джерел та інтернет-ресурсів. Окрім цього, усними джерелами інформації стали представники місцевої влади, посадові особи та керівники церков Вилоцької територіальної громади, які надали суттєву допомогу.

Felhasznált irodalom

1. Botlik József–Dupka György, 1993: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Intermix Kiadó – Patent Kiadó, Budapest–Ungvár
2. Deschmann Alajos, 1990: Kárpátalja műemlékei, Budapest
3. Fedinec Csilla, 2002: A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944, Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely
4. Gönczy Sándor, 2009: Földtani viszonyok, domborzat. In: Kárpátalja (szerk.: Baranyi B.). A Kárpát-medence régiói 11. MTA RKK–Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest.
5. Grimm Balázs, Karmacsi Zoltán, Kovács Elemér, Kovácsné Marton Erzsébet, Kurkó Gyula, Pákozdi Judit, Sztankóczy András, Tarpai József, 2021: Kárpátaljai gasztkalauz. Magyar Konyha Magazin Kiadó Kft., Budapest
6. György Horváth László–Lajos Mihály, 1998: A Hömlöc lábánál Salánk, Feketepatak És Verbőc történetéből. Intermix Kiadó Ungvár — Budapest
7. Izsák Tibor, 2007: A Beregszászi járás természeti földrajza. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
8. Marosi Anita, 2021: Nagyszőlős és környéke. In. Tarpai J. (szerk.): Kárpátalja magyar szemmel. Shark Kft., Ungvár–Beregszász (pp.327-361)
9. Molnár D. István, 2021: Kárpátaljai lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a „RIK-U” Kft., ISBN 978-617-7868-64-3
10. Molnár József–Molnár D. István, 2005: Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa
11. Oroszi István, 2017: Kárpátalja domborzatának elemzési lehetőségei GIS módszerekkel. Szakdolgozat. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász
12. Szabó István, 1994: Ugocsa megye, Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász–Budapest (p. 271)
13. Tiszaújlaki Polgármesteri Hivatal, 2024
14. Центр надання адміністративних послуг, 2024

Internetes források:

1. <https://vylocka-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-22-56-33-25-04-2021/> Letöltés ideje: 15.11.2023
2. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Turul-turul-1883-1950-1/1889-5080/1889-4-5647/a-hunt-pazman-nemzetseg-ugocsai-agazata-5648/> Letöltés ideje: 19.12.2023
3. <http://imsu-zakarpattja.com/mista-i-sela-zakarpatskoi-oblasti/vynogradivskyj-rajon/vylok.html?start=3> Letöltés ideje: 19.12.2023
4. <https://www.tarpa.eu/salank-dolha-toronyai-hago/> Letöltés ideje: 07.03.2024
5. <https://kmksz.com.ua/szervezet/alapszervezetek/salank/> Letöltés ideje: 07.03.2024
6. <https://kunszentmarton.hu/verboc-feketepatak> Letöltés ideje: 07.03.2024
7. <https://web.archive.org/web/20220326003600/https://weather.in.ua/ua/zakarpatskaja/23007> Letöltés ideje: 07.03.2024
8. <https://vylocka-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-22-56-33-25-04-2021/> Letöltés ideje: 16.04.2024
9. <https://crptarchitect.org/church/ruska-dolina-selo/> Letöltés ideje: 16.04.2024
10. <https://kmpsz.uz.ua/hirek/beszamolo-a-mikes-kelemen-hagyomanyorzo-alkototabor-tevekenysegerol.html> Letöltés ideje: 02.05.2024
11. <https://kmmi.org.ua/cikkek/hirek/a-salanki-tajhaz-nem-csupan-turisztikai-latvanyossag-hanem-kozossegi-ter-is> Letöltés ideje: 02.05.2024
12. <https://cbc-artspace.com/locations/a-tiszaujlaki-turul-emlekmu-pamiatnik-turul/> Letöltés ideje: 05.07.2024
13. <https://www.umdsz.com.ua/cikkek/sajto/tiszaujlak-befektetokre-es-bekere-var> Letöltés ideje: 05.07.2024
14. <https://zk.isuo.org/authorities/schools-list/id/6490> Letöltés ideje: 07.07.2024
15. <https://potokdnz.klasna.com/uk/site/kindergarten-history.html> Letöltés ideje: 19.07.2024
16. <https://www.sztojkaliceum.com/bemutakozas> Letöltés ideje: 23.07.2024
17. <https://tulipantanoda.com.ua/hu/rolunk/kik-vagyunk/> Letöltés ideje: 15.08.2024
18. <https://vylocka-gromada.gov.ua/pasport-23-24-19-25-04-2021/> Letöltés ideje: 15.08.2024
19. <https://karpataljalap.net/2023/07/27/keresztyen-egeszsegugyi-kozpont-tiszaujlakon> Letöltés ideje: 21.08.2024
20. <https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/tiszaujhelyi-kuria-megis-megmarad/> Letöltés ideje: 06.09.2024
21. <https://www.sztojkaliceum.com/nevadonk> Letöltés ideje: 06.10.2024

Ábrák jegyzéke

1. ábra. Kárpátalja járási felosztása és kistérségei a 2020-as közigazgatási reform után.....	9
2. ábra. A Tiszaújlaki kistérség térképe.....	10
3. ábra. A jelenlegi Tiszaújlaki kistérséghez tartozó falvak lakosságának alakulása.....	14
4. ábra. A Tiszaújlaki kistérség lakosságának etnikai összetétele.....	15
5. ábra. Tiszaújlak etnikai összetételének alakulása (2001-2021).....	16
6. ábra. A Tiszaújlaki kistérség lakosságának vallási megoszlása.....	18
7. ábra. Tiszaújlak lakosságának vallási összetétele.....	18
8. ábra. A Karáczfalvai Sztojka Sándor Görögkatolikus Líceum épülete.....	20
9. ábra. Ugocsa vármegye korabeli térképe.....	22
10. ábra. Tiszaújlak lakosságának alakulása (1991-2021).....	24
11. ábra. Tiszaújhely etnikai összetételének alakulása (2001-2021).....	25
12. ábra. Oroszvölgy ortodox fatemploma 1996-ban.....	27
13. ábra. Verbóc lakosságának alakulása (2001-2021).....	28
14. ábra. Tiszakeresztúr lakosságának etnikai összetétele (2001-2021).....	30
15. ábra. Karáczfalva lakosságának etnikai összetétele (1989-2021).....	31
16. ábra. Feketepatak lakosságának alakulása (2001-2021).....	33
17. ábra. Salánk lakosságának alakulása 1851-2021 között.....	36
18. ábra. A Salánki református templom.....	37
19. ábra. Puskinó (Mizslisne) lakosságának alakulása 1989-2021 között.....	38
20. ábra. A Tiszaújlaki „Lemák Cukrászda”.....	41
21. ábra. A Tiszaújlaki kistérség ipara.....	42
22. ábra. A Feketepataki „Fenyőfácska” Református Óvoda.....	44
23. ábra. A helyi önkormányzati szervek költségvetéséből fenntartott intézmények.....	46
	70

24. ábra. A Tiszaújlaki Ambar szupermarket.....	46
25. ábra. A Tiszaújlaki kistérség vendéglátóhelyei.....	49
26. ábra. A Tiszaújlaki Andi Rendezvényterem.....	50
27. ábra. Az Újhelyi család kúriájának újjáépítési projektje.....	51
28. ábra. A Tiszaújlaki Turul- emlékmű.....	58
29. ábra. A Salánki Tájház.....	59

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. A Beregszászi járás kistérségei.....	11
2. táblázat. A Tiszaújlaki kistérség lakosságának reprodukciós mutatói (‰).....	17
3. táblázat. A Tiszaújlaki kistérségben található vendéglátóhelyek.....	48
4. táblázat. A Tiszaújlaki kistérség turisztikai vonzerőleltára.....	55-57
5. táblázat. A tanulmányi kirándulás tervezete.....	61-62
6. táblázat. A meglátogatandó objektumok kirándulási potenciáljának értékelése.....	62
7. táblázat. A kirándulás technikai leírása.....	63-64

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

ВИВЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЛОЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕМИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Автор

Науковий керівник / Експерт

ТУРАНІ НІКОЛЕТТА СЕРГІЙВНА Стефан Молнар Д.

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.



25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

12775

Кількість слів

95754

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Ⓡ	0
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	2
Білі знаки	Ⓡ	0
Парафрази (SmartMarks)	Ⓡ	11

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/4083/1/rati_orsolya.pdf	17 0.13 %
2	https://docplayer.net/81016433-Derzhavniy-vishchiy-navchalniy-zaklad-pereyaslav-hmelnickiy-derzhavniy-pedagogichniy-universitet-imeni-grigoriya-skovorodi.html	16 0.13 %
3	https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/4083/1/rati_orsolya.pdf	15 0.12 %
4	https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/4083/1/rati_orsolya.pdf	13 0.10 %

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Я, Турані Ніколетта Сергіївна, підтверджую, що користувалась сервісом DeepL (<https://www.deepl.com/uk/translator>) для перекладу змісту та висновків з угорської мови на українську. Покращення академічного стилю та правильності мови, включаючи граматичні структури, пунктуацію та лексику. Переклад іншомовних текстів та стилістичне редагування українських розділів роботи.

Я зробила запит на вищевказані операції 29 травня 2025 року.

Отримані таким чином дані були використані для доопрацювання та перероблення тексту з метою отримання кінцевого варіанту роботи.

_____ Турані Ніколетта Сергіївна